

MAGYAR UMBRIA

A FERENCES KAPISZTRÁN-RENDTARTOMÁNY IFJÚSÁGÁNAK
ÉVNEGYEDES FOLYÓIRATA. – SZERKESZTIK: A GYÖNGYÖSI TEOLÓGUSOK.

A lelkibetegségekről.

Manapság nagyon is gyakran hallhatunk „lelkibetegségekről”. Talán még nem is volt olyan kor, amelynek annyi lelkibetegje lett volna, mint a mainak. Lépten-nyomon találkozhatunk olyan emberekkel, akiknek „valamijük nincs rendben”, akik a többi, az átlagemberektől eltérőleg gondolkodnak, cselekszenek, szokatlan észjárásukkal, gondolatvilágukkal kitűnnek, kiütkeznek a többi ember közül. És természetes, hogy azok, akik ezt a kiütkezést észreveszik, rögtön el is különítik magukat ezektől, mert érzik, sejtik, hogy itt más emberrel van dolguk; olyannal, aki nem olyan mint ők.

De lehet-e egyáltalán „lelki”-betegségekről szó? Hiszen a lélek egyszerű állapotok, rendellenes elváltozásoknak nem lehet kitéve, fogyatkozások azon nem mutatkozhatnak. Hogyan beszélhetünk hát mégis „lelki”-betegségekről? A szót természetesen nem is kell szoros értelemben venni, mert ezen esetben nem is maga a lélek beteg, hanem csupán megnyilvánulásaiban mutatkoznak rendellenességek. Mivel azonban a lélekről magáról nem szerezhetünk érzékszerveinkkel közvetlenül tudomást, hanem csakis a lélek jelenségeit, külső, érzékelhető megnyilvánulásait vagyunk képesek fel-fogni, úgy már könnyen megérthető, hogy a jelenségekről magára az okozóra következtetünk.

Valójában azonban nem így áll a dolog. Az orvosi tudomány mai fejlettsége minden kétséget kizáróan megállapíthatja, hogy az ú. n. „lelki”-betegségek nem egyebek, mint a lélek eszközeinek, a testnek megbetegedései, melyek aztán magát a lelket is működésében gátolják, korlátozzák. Csakis ilyen értelemben beszélhetünk lelki betegségekről. Alig van ma olyan lelkibetegség, amelynek okát az orvosi tudomány még nem állapította volna meg és ezek az okok kivétel nélkül testi elváltozások, megbetegedések.

Régezte természetesen nem így vélekedtek az emberek. Általánosan az a vélemény volt elterjedve, hogy elsősorban a lélemben történnek elváltozások és csak azután betegszik meg a test is. Ez a vélemény fennmaradt egészen a múlt század közepéig. Oka az akkori korok kezdetleges kutatási eszközeiben kereshető. A kisebbfokú elváltozásokat u. i. nem voltak képesek felismerni és így sok esetben a szervezetet egészségesnek tartották, holott az már régóta beteg volt.

A messzebbi kutatások még szomorúbb képet tárnak elénk. Régi időkben az elmezavarodottakat azonosították az állatokkal, mert azt tartották, hogy a lélek az ilyen emberből elszállt. Sajnos, ez nemcsak az egyszerű nép véleménye volt, hanem a tudományos körben is így tartották. Pl. a XVI. században, amikor Angliában különösen nagy volt a zooanthropiás betegek száma, a parlament megengedte, hogy az ilyenek vadászat közben vad módjára kiirtassanak. De nem kell olyan messzire mennünk. Hisz' nálunk Magyarországon még a múlt században is, az elmebetegek népszerű gyógyítása abban állott, hogy a beteget egyszerűen ketrecbe zárták és korbáccsal, botokkal addig ütötték-verték, míg „vissza nem tért az esze”. Természetesen a legtöbb esetben nemhogy az visszatért volna, hanem az a kevés, ami esetleg még megvolt, szintén elment, sőt nem egyszer bele is haltak a „gyógykezelésbe”. Még enyhe eljárásnak tekinthető, ha az elmebetegeket egyszerűen, mint közveszélyes egyéneket, börtönbe, vagy dologházba zárták.

Nem igen akadt az emberek között, aki a szegény elmebetegek pártját fogta volna. Csak az Egyház szerető gondoskodása, ember-szeretete könyörült meg nyomorúságukon. Ósrégi időktől kezdve védelmébe vette ezeket a szerencsétleneket. Az Egyház mindig csak betegségnek tekintette a tébolyt. Bizonyítja azt sok egyházi író; hogy mást ne említsünk, Szt. Bonaventúra is mondja, hogy a lelkibetegség (morbus mentis, amentia) orvosságokkal nem gyógyítható. A betegek ideiglenes kezelésére ajánlja a hideg vízzel való leöntést. Sokszor tisztán ördögi beavatkozásnak vették a lelkibetegségeket és ilyenkor exorcismussal próbálkoztak a betegeken segíteni. Brutalitások azonban az Egyház részéről sohasem fordultak elő.

A lelkipásztori munkában gyakran találkozunk velük. *Fölöttébb kíváncsi* tehát, hogy legalább nagy vonásokban megismerkedjünk ezekkel a betegségekkel. Két főkérdés körül csoportosulhat érdeklődésünk: hogyan ismerhető fel, hogy valaki lelkibetegségben szenved, és másodsor, mennyire beszámíthatók az ilyen betegek cselekedetei, azaz mennyiben felelős az illető tetteiért.

Az első kérdés feltétlenül megkívánja, hogy legalább is nagy általánosságban tisztában legyünk az egyes lelkibetegségek fajaival, okaival és jelenségeivel.

Tekintve a lelkibetegségek sokféleségét és változatosságát, az idők folyamán már sokat vitatkoztak, vajjon milyen szempontok szerint csoportosítsák azokat. Csak nagyon nehezen tudtak dűlőre jutni. Még ma sincsen egységesen elfogadott rendszer. Vannak, akik a betegséget kiváltó okok szerint csoportosítják a lelkibetegségeket; mások megint a külső jelenségek, a betegség lefolyása szerint; ismét mások a megtámadott testrészek szerint próbálnak egységes rendszert vinni a lelkibetegségek sokféleségének labirintusába.

Ezek az okoskodások érdekelhetik az orvost. A mi szempontunkból tekintve, két pontot veszünk figyelembe: a betegségek lefolyását és a lelkiéletre gyakorolt hatását. Az első felosztással könnyen meg-

felelhetünk első kérdésünkre; a másik némi világot vet a beszámíthatóság kérdésére.

Ha a betegségeket a külső megnyilvánulásuk, lefolyásuk szerint akarjuk csoportosítani, úgy legegyszerűbb az eljárás, ha a lélek tevékenységének egyes köre szerint figyeljük meg őket. Így beszélhetünk az érzéki, értelmi és érzelmi körökben megfigyelhető rendellenességekről.

Az *érzéki körben* különféle rendellenességek állhatnak elő. A beteg vagy fokozott mértékben érzi a testére ható külső ingereket, vagy pedig ellenkezőleg, csak tompítva, esetleg semmit sem érez. A túlzott érzékenységgű tünetek a *hyperaesthesia*, ellentétje az *anaesthesia*. Ez a két fajtájú érzéklési zavar rendszeren csak egyes testrészekre szorítkozik és inkább csak a külső bőrfelületre. Majdnem mindig más lelkibetegségek kísérő jelensége, ritkán önálló betegség. E kettőhöz hasonló a *hyperalgaesia* és az *analgaesia* is, melyeknél a rendellenesség a fájdalomérzésben jelentkezik, vagyis analgaesiánál a beteg egyes helyeken, sokszor azonban az egész testen is, semmiféle fájdalomérzést nem észlel, teljesen érzéstelen. Hyperalgaesiánál viszont túlzott mértékben érez minden fájdalmat, már a legcsekélyebb érintésre is. Mindkettő más lelkibetegségekkel kapcsolatban szokott előfordulni.

Ugyancsak az érzéklési körbe tartozik a fantázia beteges működése, amikor a beteg olyan képzeteket tart valóknak, amelyek a valóságban nem léteznek, vagy legalábbis nem abban az időben vagy formában. Más szóval a betegnek képzetei vannak megfelelő reális tárgy nélkül. Ezek a hallucináció és az illúzió. *Hallucinációnak* azt a tünetet nevezzük, amikor a beteg olyan képzeteket tart valóknak, amelyek abban az időben egyáltalában nem léteznek; *illúzió-nál* a képzetek megvannak ugyan, de a beteg azokat meghamisítva, elferdítve fogja fel. Hallucináció és illúzió azonban nemcsak betegnél fordulhat elő, hanem nagyon sokszor még teljesen egészséges embernél is. Így pl. sötétben fatörzsöt embernek tartunk stb. A különbség csupán az, hogy amíg az ilyen érzékcsalódások egészséges embernél csak átmenetileg, elvéte fordulnak elő, addig betegnél ezek tartós és állandó jellegű jelenségek. A legtöbb visio is, (t. i. azok, amelyek nem Istentől valók!) a legtöbb ilyen érzékcsalódáson alapul.

A lelkiélet másik körében, — az *értelmi körben*, szintén elég gyakran és elég sokféle betegség észlelhető. Ebben a körben a főmozzanat az „én-tudat” többé-kevésbé való elvesztése. Cselekszik, de nem tudja, hogy „Ő” cselekszi azt. (*Absence*, kódós állapot). Az öntudat legmélyebb zavarát „*komá*”-nak mondjuk, amikor is a beteg szellemi életéről alig tesz valamilyen tanúságot, vagy ha igen, akkor csak nagyon ritkán; állandóan mintegy mély álomban van az illető.

Ezen kódós állapot eredete vagy a figyelem hiánya, vagy éppen ellenkezőleg, megvan ugyan a kellő figyelem, de hiányzik a megőrzítés. Nem tud állandósulni, hanem ugrásszerűen megy a figyelme egyik tárgyról a másikra. Oka lehet azonban az emlékezési anyag

teljes, vagy csak részleges elvesztése is, esetleg annak meghamisítása. (*Pseudologia phantastica.*)

Az sem ritka, hogy az emlékezési anyag gyors egymásutánban változik, egymást kergetik a képzetek, és ilyenkor a beteg ezek szerint cselekszik. Ilyenkor szokatlan élénkségével tűnik fel környezetének. „Bolondokat tesz”, szokták mondani. Jellemzi a bőbeszédűség, heves gesztikulálás, általában a nagy nyugtalanság, mely inkább vígkedélyű, mint izgatott. Ellentéte sem ritka, ámbar nem oly gyakori, mint az előbbi. Ilyenkor a betegen inkább a nyomott, komor hangulat vesz erőt, cselekvési unottsággal párosulva.

Igen jól figyelhető meg az értelmi kör zavara a beteg írásában. Ez többnyire teljesen összefüggéstelen dolognak látszik, mélyebb elemzés után azonban némi következetesség mégis csak felfedezhető benne. Oka ennek a gondolattársítási kapcsok zavarában keresendő, amennyiben az alapeszme megvan ugyan, de ennek kifejezésére nem megfelelő szavakat, gondolatrészeket használ. Ugyancsak ide sorozhatók az ú. n. „fix ideák” is. (*Rögeszmék, kényszerképzetek.*) Egy-egy szó vagy mondat folytonosan motoszkál fejében, alkalmas és alkalmatlan időben és helyen egyaránt alkalmazza azt. (*Onotomania.*) Hasonlóan kényszerképzeteken alapul a legkülönbözőbb félelemérzet is. (*Timores coacti, iszonyok.*) A beteget bizonyos helyen, környezetben, vagy valamely tárgy láttára szokatlan félelem fogja el. Így ismerünk: Tériszonyt (*Agrophobia*), amikor a beteg nyílt helyen, *claustrophobia*, ha az egyedülléttől fél, továbbá *aichmophobia*, ha éles vagy hegyes tárgytól, *kleptophobia*, *nosophobia*, ha lopástól vagy betegségtől fél. Még sok más válfaja is van ezeknek az iszonyoknak, amelyek mind az értelmi tehetségek rendellenes működésére vezethetők vissza.

Hátra van még az *érzelmi és mozgási körben* megfigyelhető rendellenességek. E kettőt azért kell együtt említenünk, mert lelki-betegségek szempontjából e két kör szorosan összefügg egymással. Ugyanis, ha csupán a mozgási körben lennének rendellenes tünetek, úgy ezek legtöbbször nincsenek befolyással a lelki működésre és így csupán testi betegséget alkotnak. Fordítva azonban csak ritkán áll az eset. Az érzelmi rendellenességek majdnem mindig rendellenes testmozgással is járnak.

Itt általában két csoportot kell megkülönböztetnünk: az egyiknél a jókedv, a másiknál a szomorúság, nyomott hangulat uralkodik. Természetesen mindegyiknek igen sok színezete és válfaja van. A még teljesen ki nem fejlődött betegség csupán a hangulatban nyilvánul. A beteg túlságosan vidám (*Hyperthymia*), később, a betegség fejlettebb állapotában egyre súlyosabb testi elváltozások is mutatkoznak. Így túlzott taglejtés, mozgás, fészkelődés, — vagy az ellenkező csoportban (*Dysthymiánál*) a mozgások részbeni vagy teljes elmaradása.

Gyakran felléphetnek az ú. n. kényszer-cselekedetek. A beteg valamilyen belső ösztöntől hajtva, amely azonban nem tart sokáig, a legrettenetesebb cselekedetet is képes elkövetni. Elmebetegek által

elkövetett rémtettek innen erednek. A különböző mániák is (kleptománia, pyrománia, dipsománia), ilyen kényszereselekedetek.

Láttuk már a betegségek leggyakoribb tüneteit és mielőtt még a további tárgyalást követnénk, vessünk előbb néhány pillanatot a lelkibetegségek leggyakoribb okaira. Általában háromféle okról kell megemlékeznünk: előkészítő, gyengítő és létrehozó okról.

Előkészítő oknak magában a szervezetben már meglévő hajlamoságot, dispositiot mondjuk, ami a legtöbb esetben örökölt tulajdonság (*Terheltség*). Egyes statisztikák szerint az összes lelkibetegek 70%-a ilyen. Ilyen esetben nem a betegben kell a betegség okát keresnünk, hanem szüleiben, vagy esetleg más közeli rokonban. Nem feltétlenül szükséges azonban, hogy a szülők ténylegesen lelki betegségben szenvedjenek. Sokszor ugyanis a betegség csírája, amelyet már magukban hordanak, nem tud még az ő életükben kifejlődni, hanem csak az utódokban. — Ami ilyen esetben a közelebbi okot illeti, az leginkább alkoholizmus, majd lues (tévesen bujakórnak is mondják), végül pedig tüdővész. Mindezek olyan tényezők, melyek a nemzedékek elég hosszú során át éreztetik hatásukat. Ha aztán még ráadásul a másik szülőnél is lenne ilyen ok, úgy a baj csak hatványozódik. Így könnyen megérthetjük a zsoltáros szavát is: „Fiant nati eius in interitum: in generatione una deletur nomen eius. In memoriam redeat iniquitas patrum eius in conspectu Domini: et peccatum matris eius non deletur“. (Ps. 108, 13—14.) Egy-két generatio után már annyira visszafejlett (degenerált) ez egyén, hogy a további generálás teljesen el is marad, a család teljesen kihal. „Quaeretur peccatum illius et non inuenietur!“ (Ps. 9, 39.)

Gyengítő, vagy előkészítő okot már sokkal többet lehet felsorolni, sőt kérdés, fel lehet-e egyáltalában valamennyit sorolni, oly nagy itt a választék. Gyengítőnek rendesen azokat az okokat mondjuk, amelyek magában az illető betegben lépnek fel, tehát nem örökölték, viszont nem is olyanok, amelyek rögtön, vagy közvetlenül váltják ki a betegséget. Főleg a gyermekkor az, amelyben ezek a gyengítő okok szerezhetők. Már rögtön a szülésnél, sőt még az interuterális életben is előfordulhat a legkülönbözőbb sérülés vagy betegség, leginkább nyomás a fejre, amely aztán a későbbi életben hamarosan lelkibetegséggé fejlődhet.

Meglehetősen nagy a gyermekek fogékonysága a lelkibetegségekre a pubertás idejében. Felnőtteknél leginkább az alkohol, nőknél az anyaság tevékenységei lehetnek előkészítő okok.

Sokat vitatkoztak már, vajjon a kultúra, mint ilyen, lehet-e oka a lelkibetegségeknek? Tagadhatatlan tény u. i., hogy a kultúra fejlődésével egyre nő a lelkibetegek száma és így minden kétségen kívül a kultúrát is az okok közé kell sorolnunk. De nem valószínű, hogy közvetlenül váltaná ki a lelkibetegséget, hanem inkább csak közvetve és így a gyengítő, előkészítő okok közé egészen jogosan sorolható.

Végül *közvetlen és kiváltó okoknak* azokat az okokat mondjuk, amelyek vagy már egymaguk is, de még inkább a már gyengí-

tett, előkészített szervezetből közvetlenül létrehozzák, kiváltják a lelkibetegségeket. Ilyenek elsősorban a különböző ipari mérgek, (fém-mérgek, amylalkoholok és más ipari gázok), több növényi méreg (gomba, alkohol; nikotin csak nagyon ritkán), valamint a súlyosabb fertőző betegségek stb. Nagyon sok esetben azonban a nagyobb testi és különösen lelki megrázkódtatások szoktak lelkibetegséget kiváltani.

Megemlítendő még az ú. n. *psychikai fertőzés* is. Főleg akarategyenge egyéneknél fordulhat elő, hogy mások betegségének láttára maguk is megkapják azt. Ezért kell különösen a gyermekeket az ilyen beteg köréből eltávolítani, mert náluk fokozottan nagy a veszély az ilyen fertőzésre.

Mielőtt még a betegségek tárgyalásába fognánk, lássunk előbb néhány módszert, amelyek segítségével könnyebben felismerhetjük az egyes betegségeket.

Mint már előbb is láttuk, a lelkibetegségek jórésztben örökölt betegségek és ha most a gyermekeket ebből a szempontból vizsgáljuk, úgy csakhamar felismerhetjük rajtuk a terheltségnek úgy testi, mint lelki jelenségét. Nem kell azonban arra gondolnunk, hogy amelyik gyermekben ilyen jelet felismerünk, az már szükségképen lelkibeteg is. Azt lehetne mondani, hogy minden terhelt gyermek az alábbi jelek valamelyikét magán hordja, de nem minden ilyen „jelzett” gyermek lelkibeteg.

A terheltség leggyakrabban *lelki jele* a szellemi tehetségek disz-harmóniája, vagyis egyes képességek (pl. zenei, matematikai) túlságos kifejlettsége a többi rovására. Azért oly gyakori, hogy szellemileg jótehetségű egyének testileg oly ügyetlenek, sőt néha egyenesen fogyatékosak is. Ugyancsak nem számítható a szellemileg teljesen normális egyének közé, akinek már gyermekkorában túlságosan kifejlett érzelmi élete van; vagyis a legcsekélyebb okra szertelen haragra gerjed, szinte toporzékol, elsápad, elkékül. Ennek ellenközöje a túlzott félelemérzet. Az eddigiekből már könnyen megérthetjük azt az általános véleményt, hogy az ú. n. „genik” gyermekei gyakran korlátolt szellemi tehetségűek, sőt sokszor egészen idióták. — Ilyen esetben már az apa terheltségből kifolyólag „geni”, de csak egy bizonyos téren és fia már sokkal nagyobb fokban lesz terhelt.

Ennél sokkal könnyebben ismerhetők fel a terheltség *testi jelei*. A „vízfejű”, kislejű, „farkastorok”, „nyúlszáj”, a hegyesfülű gyermek rendszeren a terhelt egyének közé sorozható, de nem ritka stigma az archoz nőtt fülcimpa, a különböző színű szemgolyó, ferdén vagy rendellenesen nőtt fogak sem, úgyszintén az összenőtt vagy hiányzó végtagok is sokat engednek következtetni a terheltségre. Ilyennek tekinthető még a különböző beszédhiba is, mint selypítés, dadogás, de csak akkor, ha ez még 5—6 éves kor után is megmarad.

Ezek a külsőleg jól felismerhető jelek, mint már láttuk, nem mindenben megbízhatók. Olyan eszközhöz kell tehát folyamodnunk, amely legalább a legtöbb esetben biztos eredményt nyújt. Így alakultak ki az egyes lelkivizsgálati módszerek. Ma már elég szép számú módszerrel rendelkezünk, amelyek sokszerű és leginkább

együttes alkalmazásával minden kétséget kizáróan megállapítható a lelkibetegséggel együttjáró szellemi fogyatkozás. Különböző feltett kérdéssel próbálkozunk a „gyanús” gondolkodásmódját, asszociációját, tájékozódását, általában egész intelligenciáját megállapítani. Nem szabad azonban ezeknél sem arra gondolni, ha a páciens egyik vagy másik feltett kérdésre nem tud kielégítő választ adni, hogy az már feltétlenül elmebeteg. Az se kerülje el figyelmünket, hogy ma alig találunk olyan embert, aki minden irányban teljesen normális; kisebb rendellenességeket mindenkinél találhatunk, de ezek olyan jelentéktelenek, hogy a mindennapi életben fel sem tűnnek, és így egyáltalán nem számottevő jelenségek.

Ha már most az egyes lelkibetegségeknek a lelkiéletre gyakorolt befolyását tekintjük, úgy a ma már leginkább elfogadott felosztást kell követnünk, amely szerint vannak: a lelkiéletet befolyásoló, annak fejlődését akadályozó, azt átmenetileg és végül azt teljesen felfüggesztő lelkibetegségek.

Az első csoportba, vagyis a *lelkiéletet befolyásoló* betegségek közé tartozik a neurasthenia, a hypokondria, a hysteria és epilepsia. Mivel túlságosan hosszú lenne itt valamennyi lelkibetegségről teljesen kimerítő kórképet adni, meg kell elégednünk azok rövid jellemzésével.

Neurasthenia (ideggyengeség) mostanában a legszélesebb körökben elterjedt betegségek egyike. Alig találunk olyan embert, aki kisebb-nagyobb mértékben ne szenvedne ebben. Oka rendszeren a túlfeszített munka, amely idő előtt „felőrli az ember idegzetét”. Ez a gyöngeség „léggé érezteti hatását a szellemi életben is. Jellegzetes vonása a nagy fáradtságérzet, amely kapcsolatos a túlságos ingerlékenységgel, néha mélabús hangulattal. Az ilyen betegnél megfigyelhető az általános akarategyengeség, a könnyű befolyásolhatóság. Van azonban jellegzetes testi tünetei is, pl. remegés, izomrángások, görcsök a test legkülönbözőbb helyén. Aránylag könnyen gyógyítható, leginkább jó táplálkozással és pihenéssel.

Hypochondria az előbbivel rokon betegség, azzal többször szorosán összefügg. A betegség tulajdonképpen nem más, mint az, hogy a beteg a legkülönbözőbb betegségekben szenvedőnek képzelet magát, sőt nemcsak képzelet, hanem érzi is azokat a betegségeket. Ezt sosem szabad szem elől téveszteni. Fájdalmai, bár nincsen azoknak szervi okuk, mégis ténylegesen meglévők, a beteg éppen úgy érzi ezeket, mintha azok szerviek lennének. Előfordulhat, hogy ténylegesen beleesik a képzelet betegségebe, annyira ráirányítja figyelmét arra a szervre, hogy mintegy autósuggesztióval megbetegszik.

Oka különféle; az előbb a neurastheniánál említettek kivül, lehet az éppen az ellenkezője is, vagyis unalom, tétlenség, de leginkább népszerű orvosi könyvek olvasása a kiváltó ok. Gyógyításánál a kellő tekintély alkalmazott okos szó még a legcélravezetőbb. Némely esetben a szelíd gúny is használható, de általában inkább árt. Sokszor az ügyesen alkalmazott, teljesen ártalmatlan „orvosság” is jó eredményt mutathat fel (festett víz, teák stb.).

Ugyanide kell még az aggályosokat is sorolnunk (*Scrupulositas*), mint tisztára lelkibetegeket. A beteg sohasem tud lelkiismeretében megnyugodni, egyre talál magában újabb és újabb bűnöket, gyónásaival, gyóntatóival soha sincsen megelégedve. Minden morális könyv ad erre részletes utasításokat. Fő itt is a tekintély.

A *hysteriát* régen a nők kiváltságos betegségének tartották; ma már tudjuk, hogy férfiak ugyanúgy szenvedhetnek benne, ámbar nőknél sokkal gyakoribb. Hamis továbbá az a nézet is, mely szerint a *hysteria* kizárólag szexuális rendellenességek következménye. Bár nem tagadható, hogy ezek nagy befolyást gyakorolnak. A *hysteriának* elég jellegzetes ismertető jelei vannak. Testi jelenségei leginkább a *keskeny homlok, nyugtalan tekintet*, a test egyes helyein gyűrűs sávokban érzéstelen helyek, fájdalomérzés az egyes zsigerekben (gyomor, máj stb.). Szokás ú. n. *hysteriás globusról* beszélni, ez nem más, mint olyan érzés a betegnél, mintha a gyomorból golyó mozogna a gégefőig és vissza. Mások tagjaikban érzik ezt a „golyót mozogni. Idegizgalmakkal magyarázható jelenségek, úgyszintén a náluk gyakori csuklás is.

A testieknél még sokkal jellegzetesebbek a lelkiéletben tapasztalható rendellenességek. A *hysteriás* beteg erősen egoista. Ebben a végletekig következetesek. Az ilyen beteg mindent elkövet, csak hogy állandóan az érdeklődés középpontjában legyen. Semmitől sem riad vissza, legkevésbé a hazugságtól és a megszólástól. Az ilyenekkel nagyon is óvatosan kell bánnunk.

Gyenge akaratúak és a legkevésbé sem következetesek. Érzelmek is ilyenek. Ma repes a boldogságtól, holnap már a sírjg unalmas. „Himmelhoch jauchzend, zum Tode betrübt“. Nagy fájdalmakat képes elviselni, csak hogy másokat részvétre gerjessen. A „stigmatizáció“ sem ritka a *hysteriás* betegeknel, amit természetesen maguk szereznek. Általában nagyon is változatosak a *hysteriások* rendellenességei, úgyhogy valaki találóan jegyezte meg: a *hysteriás* betegnel csupán a következetlenség következetes. (Prümmer.)

Bizonyos esetekben ezek az *affectatiók* olyan súlyosak is lehetnek, hogy a beteg elájul, vagy ájulást színlel. Gyakran az egész testre kiterjedő merevgörcs jelentkezik. Ezen állapot elmúltával néhány óráig tartó mély álom következik, és abból felébredve, a beteg zavartan ugyan, de emlékszik a kiállott rohamra és emiatt szégyenli is magát.

A most felsoroltak képezik az ú. n. *hysteriás* jelleget. Ez enyhébb lefolyása a betegségnek. Súlyosabb esetek képezik a *hysteriás* elmezavart, amelyről később még részletesebben hallunk. *Hysteriás* jellegű betegségek, különösen gyermekeknel, helyes neveléssel teljesen meggyógyíthatók.

A *hysteriához* sokban hasonlít az *epilepsia*, (eskór, nehézkór. Egyetlen jellegzetes vonása: bizonyos időközökben megismétlődő görcsös rohamok. Ezek sokszor szabályos, még inkább szabálytalan időközökben, különösen nagyobb felindulások — már mérsekelt alkoholfogyasztás után is — vagy más testi-lelki megrázkódtatás

nyomában lépnek fel. Jól megkülönböztethetők azonban a hysteriás rohamoktól. A hysteriás beteg eszméletlen állapotban sohasem árt magának, még eleséskor sem. Nyugodt, mozdulatlan állapotban marad, az epileptikus ellenben nagyon is heves mozgást végez: rug, kapál, hánykolódik a földön, szája habzik, keze-foga görcsösen összeszorul.

Az ilyen roham 20—30 percnél ritkán tart tovább, utána a beteg elalszik, de felébredés után már semmire sem emlékszik. Sokszor előfordul az is, hogy a beteg előre érzi a rohamot és olyan helyre megy, ahol felügyelet alatt kidühöngheti magát.¹⁾

Nem kell azonban azt hinnünk, hogy az epilepsia kimerül ezekben a rohamokban. Amikor nincs rohamuk, akkor is betegek, beteges tüneteik azonban majdnem mindenben megegyeznek a hysteriásokéval és így felesleges ezeknél hosszasan időznünk.

A *lelkiélet fejlődését akadályozó* betegségek közül meg kell említeni az idiotizmust, az imbecillitást és a dipsomániát.

Idiótá-nak a szó szoros értelmében azt a gyermeket mondjuk, aki már születésénél fogva a szellemi élet legkisebb jelét sem mutatja. Inkább állat, mint ember benyomását teszi. Már külsőleg is a legkülönbözőbb hibákkal tűnnek fel. Vannak olyanok, akiknél még a vegetatív élet sem fejlődött ki, — maguktól táplálkozni sem képesek. Mások az erősebb érzéki behatásokra egy pillanatra fel figyelnek ugyan, esetleg gépies mozdulatot is tesznek, de vannak olyanok is, akik felismerhetik környezetüket, néhány szót megtanulnak, sőt még a hála és ragaszkodás töredékeivel is találkozhatunk. Általában jókedvűek ha enni kapnak, zenét hallanak stb. Van azonban olyan idióta is, aki inkább csendes, nyomott hangulatú. Sőt az ingerlékeny és dühöngő idióta sem ritka. 40—50 évig is élnek néha; gyógyításról természetesen szó sem lehet. A betegség főoka: az agyvelő ki nem fejlettsége.

Imbecillitas-nak (gyöngélméjűség), mondjuk azt a betegséget, amelynél a gyermek szellemi téren megmarad 4—5 éves korának állapotában és tovább szellemi fejlődést már nem mutat. Oka szintén az agyvelő hiányos alakulata. Általában ezek a nagy gyermekek benyomását keltik. Testi hibákban sem olyan gazdagok, mint az idioták, de azért itt is feltalálhatók ezek. Különösen a mássalhangzók kiejtéséről ismerhetők fel leghamarább. Úgy beszélnek, mint a kis gyermek (pl. tuta kutya stb.) Rögtön sirnak, vagy nevetnek a legkisebb indítók nélkül is, és sokszor ok nélküli dühben törnek ki. Gyógyíthatatlanok.

Íde tartozik még a *dipsománia* is (Időszakos ivók). Epileptikus jelenség. Mint már a név is mutatja, a betegség abban áll, hogy a beteg bizonyos időközökben három-négy napra holtrészegre issza magát, majd megint egy ideig teljesen mértékletes életet él. Oka rendszeren örökölt (alkoholista szülők), de lehet szerzett betegség is.

¹⁾ Ezért mondja Capellmann (Medic. pastoralis): Ich setzte an die Spitze dieser Bemerkungen (über Hysterie) den Satz: der Seelsorger soll sich möglichst vor dem Hysterischen hüten". (Cit. Prümmer.)

Az ilyen ivási rohamot rendszeren nagyfokú lehangoltság, nyugtalan-ság szokta megelőzni, úgyhogy a tulajdonképpeni ivás már nem is történik beszámítható állapotban. A beteg nem élvezetből, vagy bú-felejtőnek iszik, hanem tisztán azért, mert valami belső ösztön őt erre hajtja. Teljes szeszvonással gyógyítható, de csak intézetben.

Továbbá vannak olyan lelkibetegségek, amelyek a *lelkiéletet átmenetileg felfüggesztik*. Ilyen többek között a mánia és a melan-cholia.

A *mániánál* három fokot szoktunk megkülönböztetni: mania mitis, vera, és a mania furiosa. A három fok ugrás nélkül átme-gy egymásba, főbb jelenségeikben mégis különböznek egymástól. Az elsőnél csak különös jókedv mutatkozik, a másíknál ez már erős cselekvési nyugtalan-sággal jár és végül a harmadik már a dühöngé-sig fokozódik. A mánia fő ismertető jele tehát a szokatlan jókedv, másokkal szemben bizonyos fölényes érzet, amelyből tulajdonképen a jókedv is magyarázható. Egyidejűleg azonban nagy sértődési haj-lam is mutatkozik. Azonkívül gyakran nagyzási hóbertban szenved-nek a maniákusok. Rendszeren valamely nagy történelmi személyisé-geknek képzelik magukat és teljesen eszerint is cselekszenek. A maniá-kus, ha ellentmondásokkal bosszantják, de néha még anélkül is, dühön-gési rohamba esik (m. furiosa) és ekkor tör, zúz mindent, ami csak kezeügyébe akad. A mánia legtöbb esetben örökölt betegség, illetve hajlam. Tulajdonképpeni okát sokan az agy vérbőségében keresik. Gyógyítható, de gyakori a visszaesés.

Mániának éppen az ellenkezője a *melancholia*. A betegség tüne-tei is hasonlóak, csakhogy ennél nem a jókedv, hanem éppen ellen-kezőleg a szorongás, félelemérzés, búskomorság az uralkodó, amiről a beteg maga is gyakran szokott panaszkodni. Nagyzási hóbert he-lvett itt inkább a bűnösségi tudat, elszegényedési eszmék léphetnek fel. Szorongó érzéseit, nyomott hangulatát, régi bűnei következményének tartja. Ennek egyik válfaja az agitált melancholia. Az előbbitől abban különbözik, hogy a nyomott hangulat állandó cselekvéssel párosul. A beteg folytonosan izeg-mozog, magánbeszélgetésben — szakado-zottan ugyan, — de folytonosan vádolja magát. Mindkettőre nagyon vigyázni kell, mert magukra hagyatva, hirtelenül magukban vagy másban kárt tehetnek. Nem ritka eset az öngyilkosság sem ilyen állapotban. Sőt az öngyilkosságok legnagyobb részét ilyen melancho-likus állapot szokta megelőzni.

A melancholia felléphet elsődlegesen, leginkább fiatal korban, minden kimutatható közelebbi ok nélkül, de felléphet már az előre-haladottabb korban is másodlagosan és ilyenkor rendszeren valamely nagyobb lelki megrázkódtatás a kiváltó ok. Tulajdonképpeni oka ugyanaz, mint a mániáé, vagyis túlnyomóan örökölt betegség, vagy legalább is hajlam.

Megjegyzendő, hogy úgy a maniákusok, mint a melancholiku-sok is nagyon fogékonyak a vallási vigasztalásokra és ez mindig megnyugtatólag, jótékonyan hat rájuk. Nem mulasztható el tehát az alkalom, hogy ilymódon segítsünk ezeken a szerencsétleneken!

Ugyanebbe a csoportba tartozik még a hysteriás, epileptikus és alkoholikus elmezavar is.

A hysteriás jelleg egyik súlyosabb, előrehaladottabb állapota a *hysteriás elmezavar*. Okai megegyeznek a hysteriás jellegével. Ez azonban megnyilvánulásaiban sokkal súlyosabb. Főjelleme az öntudat, vagy kettős öntudat.

Az *epileptikus elmezavar* nagyon hasonlít az előbbihez. Szintén következménye az epileptikus jellegnek. Rendesen csak 30—40 éves korban fog kifejlődni, hosszú lefolyású, néhány évig is eltarthat. Az epileptikus jellegtől főleg az öntudat elhomályosodásában — ködös állapot — szokott különbözni. A tulajdonképpeni elmezavar lehet aztán mániás, vagy melancholiás lefolyású, sőt delíriumos kimenetelű is. Legbiztosabb az ilyen beteget intézetben elhelyezni.

Az *alkoholos elmezavar* a szokásos szeszivóknál szokott előfordulni. Akik nagy mértékben fogyasztanak szesz italokat, különösen pálinkát, azokon a közismert testi elváltozásokon kívül (piros orr, puffadt arc), felléphet először is a nagyfokú ingerlékenység, majd az erkölcsi érzés hanyatlása. Erősen kifejlődik az egoizmus, valamint nagyfokú féltékenység, ami nagyon jellegzetes az alkoholistáknál. Nagyobbfokú részegség esetében — rendszeren valamely testi sérüléssel kapcsolatban — beállhat az alkoholos elmezavar. (*Delirium tremens, potetorum.*) Jellegzetessége: az öntudat fátyolos, disorientatio, sok érzékcsalódás, izgatott, félrebeszél, sok esetben dühöngés. Tartama 8—10 nap. Lassú tisztulással, vagy hosszú ideig tartó álommal hirtelen szűnik meg. Erős alkoholfogyasztás következtében más fajtájú, nehezen gyógyuló elmezavar is szokott beállni.

Végül pedig vessünk egy pillantást még a *lelkiéletet teljesen felfüggesztő* lelkibetegségekre. Ilyenek a téboly, fiatalkori elmezavar, bénulásos elmezavar és az aggkori elmezavar. Jóllehet orvosi szempontból ezek alkotják talán a legnehezebb eseteket, nekünk fölösleges ezekkel annyira részletesen foglalkoznunk. Nagyon felismerhetők és beszámítás tekintetében is alig merülhet fel kérdés. Legfeljebb a betegség kezdő stádiumában lehet szó egy kis felelősségtudatról. Majdnem mind terhelt egyéneken jelentkezik.

A *téboly*nak jellemző vonása a „rögeszmék”. A beteg meg van győződve, hogy nagy feltaláló, geni, világboldogító stb. Látszólag nagyon is logikusan beszél, csupán témája, amelyről beszél, kissé bizarr. Gyakran üldözési mániák is kísérik. Alig esnek beszámíthatóság alá, még kisebb dolgokban sem, mert noha jól ismerik az általános erkölcsi szabályokat, az akarat elhatározásra ezek semmiféle befolyást nem gyakorolnak. Cselekedetük teljesen tudatlanul, mintegy ösztönszerűleg megy végbe. Legnagyobb részük gyógyíthatatlan.

A *fiatalkori elmezavar* (dementia praecox, schizophrénia) 16—30 év között szokott fellépni. Oka lehet örökölt, de lehet magában a szervezetben is. Ma ezen utóbbi eset pontos magyarázatát még nem ismerik. Főjelleme az öntudat, vagy kettős öntudat (σχιζειν = szét-hasadni). Az ilyeneken eleinte nagy kedvetlenség, apathia vesz erőt, majd az emlékezés mellett az ítélőképességük lassankint megszűnik.

Így tehát legfeljebb kezdetben beszámíthatók, de ekkor is csak kis mértékben. Beszédükben a logikának nyoma még kimutatható ugyan, de erősen keverik beszédanyagukat. Cselekedeteik egyhangúak. Gyógyítás némely esetben még lehetséges, de ilyenkor is fennmarad a visszaesés veszélye, amíg végre teljes elbutulásban végződnek.

A *bénulásos elmezavar* (paralysis progressiva, bujakóros elmezavar), lényege az agysejtek elsovadása. Legvalószínűbb oka az orvostudomány mai állása szerint a lueses fertőzés. A legtöbb kísérlet eddig ugyanis 100%-os eredményt mutatott fel, de éppen e nagy egyöntetűség miatt még sokan kételkednek benne. Kezdetre rendszeren egyes testrészek megbénulása. Előjelei a bizonytalan járás, a nyelv ügyetlen mozgása, ami leginkább a mássalhangzós szók nehézkes kiejtésén figyelhető meg. Rendszerint lassú lefolyású betegség és a legtöbb esetben gyógyíthatatlan, különösen az előrehaladottabb korban.

Említésre méltó még az *aggkori elmezavar* (dementia senilis presbyophrenia), mely tulajdonképpen nem más, mint a szellemi élel lassú visszafejlődése — második gyermekkor. — Rendszerint az előéletben keresendők a közelebbi okok, de nem szabad vakmerőknek lennünk az ítélet kimodásában.

Láttuk röviden a főbb lelkibetegségek körjelenségeit és általánosabb okait és ezekből nagyjából már következtethetünk a beszámíthatóság kérdéseire. Minden esetben érvényes szabályt adni szinte lehetetlen. Mert az nemcsak betegségenként, hanem egyénenként is nagyon változik. Így tehát meg kell elégednünk általánosabb szabályokkal. Biztos, és különösebb magyarázatra alig szorul az a tény, hogy az olyan betegségeknel, amelyek ú. n. rohamokkal járnak (hysteria, epilepsia, delirium tremens stb.), a rohamok trtama alatt az akarati működés teljesen korlátozott. Erkölcsei felelősségről ilyen esetben tehát szó sem lehet. De még a rohamok elmúlása után sem tekinthető az ilyen beteg teljesen beszámíthatónak, mert amint azt már láttuk, a betegség egész lefolyása alatt különleges elbírálásban kell részesíteni, mert teljes akarat szabadságát még ilyenkor sem nyeri vissza.

Megemlítendő azonban az ú. n. *lucida intervalla*, világos pillanatok. Ezek több betegségnél határozottan megállapíthatók és ilyenkor a beteg feltétlenül beszámítható. Legtöbb esetben tudatában van betegségének, sőt jelenlegi beszámítható állapotának is. Mivel azonban sohasem tudható, hogy visszaesés után lesz-e még ilyen világos pillanatja, tanácsos az illetőt az ilyen átmeneti tiszta pillanatban előző élete rendezésére biztatni, amennyire emlékezése megengedi. A betegre feltétlenül jó, megnyugtató hatást fog gyakorolni. Mindenestre kerülendő a beteg felesleges felizgatása, ha ilyesmit észreveszünk, hagyjuk abba az ilyen irányú tárgyalást.

Mivel minden egyes beteget különleges elbírálásban kell részesítenünk, nagyon vigyázzunk, ha a lelkibetegekkel foglalkozunk, nehogy vakmerően megítéljük, lenézzük őket. Istennek titkos tervei vannak, amelyeket közönséges halandó nem igen kutathat ki, ahhoz

megdicsőült látás szükséges. Azt szokás mondani: hát csak úgy véletlenül . . . pedig hát . . . Mennyire megfoghatatlanok az Ő ítéletei és felkutathatatlanok az Ő útjai! (Róm. 11, 33.)

Igen, Istennek tervei vannak, amelyek kifürkészhetetlenek. Terve van velem is, veled is, mindenkivel, még a nyomorultan magukba-roskadt beteglelkű emberekkel is. Tudta nélkül semmi sem történik, mégcsak hajunk szála sem veszhet, legkevésbé eszünk. Tudja az első bimbó fakadásának idejét éppúgy, mint a ma még józanul gondolkodó, holnap már zavart elméjű ember szomorú tragédiáját; de terve van vele; tud a szentek égbe feszülő imádságáról és célja van velük; tud a genikről és terve van velük, éppúgy, mint a paralízises beteg és idióták szomorú seregéről — és terve van velük. Ne nevéssük ki Isten terveinek eszközeit, a kacagás mindenkinek fáj, de fáj elsősorban a Mindenség bölcs Alkotójának. Szegény szerencsétlen testvéreinkben nézzük a Krisztus kiömlő, drága véréen megváltott milliókarátos lelket, és hálaimát rebegve örülünk szívünkben, hogy ép lélekkel és egészséges gondolatvilággal szemlélhetjük az élet ezernyi szépségét.

Felhasznált főbb forrásmunkák:

- Donat: Psychologia.
 Dr. Doros—dr. Melly: Statisztikai közlemények, 61. köt. 1. sz.
 Genicot: Institutiones Theologiae moralis I—II.
 dr. Grünwald Pál: A lekipásztori gyógytan kézikönyve.
 Höfding: Psychologie auf Grundlage der Erfahrung.
 Prümmer: Manuale Theologiae moralis I.
 dr. Stöhr Ágoston: Lelkipásztori egészségtan II.
 dr. Török Mihály: Medicina et Psychiatria pastoralis stb. stb.

Fr. Lúcius.

A mariánus ferencesek hazánkban II. Endre és IV. Béla uralkodása alatt.

(Ne memoria maiorum ac fama moriatur.)

Assisi Szt. Ferenc csodás hatása alól egyetlen ország sem vonhatta ki magát. Mikor a Poverello rendje megerősítését kérte 1210-ben, III. Ince pápa sasszemének élész látásával a jövőbe tekintett és „azonnal fölismerte a kezdet gyermekcipőiben tipegő intézmény óriási jelentőségét”,¹⁾ s élőszóval megerősítette a kisebb testvérek kezdetleges reguláját.

Szentünk határtalanul boldog volt. Az Egyház fejétől kapott engedély alapján mindenféle bünbánatot hirdetett. Ezrek és ezrek csatlakoztak az „isteni szegény Ferenc testvér”-hez. Tanítványai száma oly gyorsan növekedett és annyifelé jártak — mesterük utasítása szerint — kettesével az Isten ígését hirdetni, hogy néhány esztendő leforgása alatt a föld minden részébe eljutottak.²⁾

Az 1217 s az 1221-diki nagykáptalanra a testvérek már a leg-távolabb fekvő országokból sereglettek Assisibe.³⁾ „A gyékényes káptalan” szétoszlásakor pedig Szt. Ferenc ötfelé küldött testvéreiből kis csapatot az Evangélium hirdetésére. Így hazánkba is.⁴⁾ Hogy Szt. Ferenc már előbb is gondolt Magyarországra, az minden kétséget kizár. Hisz már legelső tanítványai között találkozunk egy Ábrahám nevű magyar származásúval.

A Domina Paupertas lovagjai „vidám, himnuszra, ódára hangolt dalos kedvvel” utnak is indultak. A Magyarországra induló testvérek azonban minden igyekezetük ellenére sem juthattak az országba, mert a horvát határon tartózkodó pásztorok őket durván visszaűzték. A testvérek háromszor is megkísérelték az országba való bejutást, de vállalkozásuk mindannyiszor meddőnek bizonyult.

I. A testvérek letelepedése és működése II. Endre idejében.

Nem is csodálhatjuk, hogy ilyen fogadtatás után a testvérek a magyarországi letelepedés kérdése fölött egy időre napirendre tértek. Körülbelül csak egy évtized múlva sikerült ismét a testvéreknek hazánk területére lépniök. Ez alkalommal Németországból, a Duna mentén jöttek a kisebb testvérek hozzánk. Carpini János, az ottani provinciális, érkezettnek látta az időt, hogy Magyarországra küldje testvéreit. Magyarország már ekkor is többnyelvű állam volt. A városi polgárság legnagyobb részét idegenek: francia vallonok, németek és olaszok alkották. A Ferenc-rendiek pedig különösen a városok

¹⁾ Dr. Balanyi Gy.: A szerzetesség története. Bp. 1923. 211.

²⁾ Wadding: Annales Minorum... brevi annorum curriculo universos orbis angulos penetravit (progressus sc. ordinis).

³⁾ Ibid. t. I. p. 289... undique ex remotissimis etiam terris accurrebant:... ad quam religiosi turmatim confluebant.

⁴⁾ P. H. Holzapfel: Handbuch der Geschichte des Franciskanerordens. 8.

szegény népét keresték fel s azokat vigasztalták.⁵⁾ Továbbá szükség is volt a vallonul beszélő testvérekre, mert a városokban igen sok francia, olasz kereskedő lakott.⁶⁾

A német testvérek szerencsésen érkeztek hazánkba. Bárhol megjelentek, mindenütt fárt karok és szerető szívek vártak rájuk. Evangéliumi életpéldájukkal csakhamar megmozgatták az elpuhultságba merült akkori magyar társadalmi rendet. Mindenki tisztelte és megbecsülte őket. Tevékeny készségük csakhamar a legnagyobb munkateret jelölte ki számukra. A jó testvérek pedig fáradhatatlanul művelték az Úr szőlőjét. Le tudtak ereszkedni a nép fiaihoz és nyelvükön beszéltek velük. A nép viszont annyira megkedvelte és megszerette a testvéreket, hogy „csakhamar a legnépszerűbb szerzetté váltak az egész országban”.¹⁾

Ez a közkedveltségük azonban nem tette őket elbizakodottakká. Ellenkezőleg! Csak fokozta munkakedvüket olyannyira, hogy a rend tagjai részint buzgóságtól, részint nagy népszerűségtől vezettetve nem maradtak meg a szűk, eredetileg kitűzött munkakörükben, hanem a prédikáláson kívül gyóntattak, beteget látogattak, temettek, vigasztalták a szenvedőket, erősítették a csüggedőket, reményt öntöttek a kétségbeeséstől marcangolt szívekbe. Egyszóval „az egyházi élet minden ágában működtek”.²⁾

A nép pedig igazi „barát”-ainak ismerte a testvéreket és minden ügyében bizalommal fordult hozzájuk. Főképpen gyóntatószéküket ostromolták és „a nép szívesen tódult templomaikba, főleg a gyónásra”,³⁾ hogy ott érezze a bűnbánat lelket gyógyító erejét.

Azokban a nép nemcsak csodálta egyszerű életmódjukat, hanem sokan kérték a rendbe való felvételüket is. Az a kis palánta, amelyet Carpini János ültetett Magyarország földjébe, azonnal látható növekedéssel terebélyes fává fejlődött⁴⁾ ugyannyira, hogy még a letelepedés és az azt követő esztendőben létesült az esztergomi, egri, győri, budai stb. kolostor. Ez annyival is könnyebben történhetett, mert a szerzet terjedését az ingatlanok kérdése nem gátolta.

⁵⁾ „Bernardus valles, montes Benedictus amabat, *Oppida Franciskus*, celebres Ignatius urbes”.

⁶⁾ Karácsonyi J.: Szent Ferenc rendjének története Magyarországon. 13. Sokat vitatott kérdés a magyarországi testvérek letelepedésének évszáma. Így pl. Fuxhoffer négy letelepedésről beszél. Kettőt még a nagy rendalapító életére, 1212 és 1218-ra tesz; Szentiványi is 1218-ra teszi a testvérek letelepedését; Turóczi és Schmitth a különböző véleményekre való tekintettel a testvérek megtelepedését 1210—1225 közé helyezik (V. ö. Balanyi: *Anima franciscana*. 151.); Szabó P., P. György és Czeicel általában 1224—1226 közé helyezik a ferencesek letelepedési idejét; Nagy Béni pedig 1228 előttre.

¹⁾ Balics: *A róm. kat. Egyház története Magyarországon*. Bp. 1890. II. k. 358.

²⁾ U. o.

³⁾ Kiss-Sziklay: *A katolikus Magyarország*. Bp. 1902. I. k. 62.

⁴⁾ Szép kifejezően írja erre vonatkozólag P. Knaisz: *Chronologo-Prov. Min in Hung. Pozsony*. 1803. p. 239. . . . tam enim fuit foecunda haec plantatio, cui quippe copiosum incrementum dedit Deus, ut exigua temporis intercapedine per urbes et oppida Hungariae mirabiliter diffunderetur, Ecclesiaeque et conventus vastissimi in usus fratrum excitarentur; principes et magnates in eorum ecclesiis sepulturam eligerent et in vestibus illorum sepeliri exoptarent”.

1233-ban — a kolostorok nagy száma miatt — a német filia-provincia hazánkban megszűnik és önnálló magyar kusztdiává alakul át, élén az esztergomi őrel. Az újonnan létesült tartomány Szűz Mária anyai védszárnya alá helyezi magát. A ferencesek ekkor már oly nagy tekintélynek örvendtek hazánkban, hogy a fejlődésnek indult kusztdia esztergomi őre is jelen volt azon nagyjelentőségű konkordátum megkötésénél, amelyet Jakab kardinális, pápai követ, II. Endre és a magyar katolikus Egyház között létrehozott.⁵⁾

Jakab bíboros, miután így követi megbízatásának eleget tett, a béke föntartása érdekében fölhatalmazást adott a bosnyák püspöknek, a dominikánus perjelnek és a Ferenc-rendiek esztergomi őrének is, hogy a konkordátum pontjainak megtartására felügyeljenek. És ha a körülmények úgy kívánák, hogy a királyt akár újabb kiközösítés fenyegetésével kényszerülnének is az egyezmény cikkelyeinek megtartására szorítani, nyugodtan megtehetik.

A második interdictum 1234-ben be is következett, de Endre tisztázta ügyét Rómában, amire a pápa Cum venerabilis bullájával volt követének erre vonatkozó megbízását fölfüggesztette és egyúttal meghagyta úgy a bosnyák püspöknek mind pedig a dominikánus és ferences előjáróknak, hogy az apostoli Szentszék különös megbízása nélkül Endre királyt felelősségre nem vonhatják.¹⁾

II. A mariánus ferencesek szerepe IV. Béla uralkodása alatt.

1238-ben — miután a testvérek az ország déli részében is eljuttak s kedvező fogadtatásra találva itt több kolostort alapítottak — a magyarországi Ferenc-rendiek végleg elszakadtak a német anya-provinciától. Cortonai Illés, az akkori minister generális, külön magyarországi rendtartományba osztotta be őket (Prov. Hung.). Az új provincia élére pedig Francia Jánost állította.²⁾

⁵⁾ Theiner: Vetera Munumanta Hungariae. Róma. 1859. t. I. p. 119.

Szerencsétlenül uralkodó Endre királyunk, hogy az általános nyomoron segítsen, — az aranybulla ellenére is — rászabadította az országra a zsidókat és böszörményeket. Azonban ezek uzsorával kegyetlenül kiszipolyozták a népet és annyira elhatalmasodtak, hogy vagyoniilag a nemzet nyakára nőttek és hovatovább politikai tényezőkké lettek. IX. Gergely pápa ezért szigorúan megintette a királyt, de hasztalan. Ekkor az apostoli Szentszék Róbert, esztergomi érseknek fölhatalmazást adott, hogy az országot interdictum alá helyezze, ami 1232-ben meg is történt. Endre erre magábaszállt és javulást ígért. A pápának meglágyult atyai szíve és követet küldött az országba.

¹⁾ P. Knaisz: Ibid. p. 233 . . . Annál is inkább volt szükséges ez a pápai rendelet, mert a következő évben, 1235-ben IX. Gergely Erzsébetet, II. Endrének a meggyilkolt Gertrudtól született leányát ünnepélyesen a szentek sorába akarta iktatni s így nem akarta az apát egyházi átokkal sújtani. Nagy öröm és dicsőség volt ez a magyarországi ferencesekre is, mert Erzsébet szintén a nagy ferences családja egyik virágzó ágához tartozott. Mikor a Szeráfi Atya ifjú szerzetét ez a dicsőség érte, a győri testvérek fölhasználták az alkalmat és templomukat Szt. Erzsébet tiszteletére óhajtották fölépíteni. Nemcsak a Szent tisztelői támogatták ebben a testvéreket, hanem Erzsébetnek testvére, a fiatal IV. Béla is fejedelmi bőkezűséggel adott alamizsnát a templom berendezésére (V. ö. Karácsonyi: U. o. 174.).

²⁾ P. Szabó P.: Ferenc-rendiek a magyar történelemben. Bp. 1921. 63.

Néhány régebbi történész egykorú ismeretlen szerzőkre hivatkozva — János testvért a francia király, II. (Kis-) testvéröccsének mondja, — tévesen. Hogy

Ezzel a magyar ferencesekre is új korszak hajnalodott. IV. Béla személyében ugyanis fejedelmi pártfogót nyertek. A király minden alkalmat meg is ragadott, hogy a testvérek iránt érzett nagyrabecsülésének kifejezést adjon. Így pl. a nemzeti haderő növekedése reményében befogadta a tatárok elől menekülő Kuthen fejedelmet népével együtt az országba és náluk az Evangélium hirdetését a kolduló rendek szerzeteseire bízta, mint olyanokra, „akik alkalmasabbak a kunok megtérítésére”.³⁾ Igaz és letagadhatatlan tény, hogy a kunok ezen első megtérítése érdekében folytatott munkában a dominikánusokat illeti a dicsőség pálmája. Dehogy a ferencesek is sikerrel működtek, azt Waddingon⁴⁾ és Karácsonyin kívül sok más adat is bizonyítja.⁵⁾ Többek között a francia király követe, a ferences Rubruquis Vilmos Tatárországban találkozott olyan kunnal, akit Szt. Ferenc fiai még a tatárjárás előtt kereszteltek meg nálunk.⁶⁾

IV. Béla még ugyanazon évben a pápa fölszólítására fegyverbe szólította hadait az eretnek II. Asen bolgár cár ellen. IX. Gergely pedig ugyanekkor megparancsolta a magyar provinciálisnak, hogy a király támogatására országszerte keresztéseket toborozzon és felhatalmazta őt arra, hogy a már előbb jelentkezett keresztések fogalmát is ilyen értelemben módosítsa.⁷⁾

A fejlődés útjára indult magyar provinciára is fergegként zúgott az 1241—1242-diki nemzeteket seprő tatárjárás pusztító lavínája. A tatárok nyomát mindenfelé üszkös romok és szanaszét heverő foszlásnak indult temetetlen holttestek kísérték. Barbár kegyetlenséggel megsemmisítették mindazt a nagyszerű alkotást, melyet a keresztény kultúra két századon át hazánkban épített.

A nehéz megpróbáltatás keserű napjaiban lett a franciskánus a magyar nép „barát”-ja. Együtt szenvedett és halt meg vele.¹⁾ Csak

II. Fülöpnek fiatalabb testvére is lett volna, arról a hiteles kutforrások mit sem tudnak. III. Fülöpnek pedig, aki csak 1270-ben kezdett uralkodni, ilyen nevű testvére nem volt. Azonban annyi biztos, hogy közeli rokonságban volt a francia királyi családdal.

³⁾ Knauz F.: Monumenta Eccl. Strig. Esztergom. 1874. t. I. p. 266.

... „in mittentibus ad Cumanos Fratibus, qui magis idonei videbuntur”.

⁴⁾ Wadding: Ibid. T. III. p. 2.

⁵⁾ Karácsonyi: U. o. 24.

⁶⁾ Fr. Qu. de Rubruc: Itinerarium. c. 20, p. 4. (Sinica Franciscana)

⁷⁾ Theiner: Ibid. t. I. p. 166, 167.

¹⁾ Legtöbb siratni valója az Egyháznak volt. Gyászolnia kellett leölt fiait, meggyilkolt pásztorait és lemészárolt szerzeteseit, fölégetett szentélyeit. Meghatóan festi egy egykorú szemtanú, Tamás főesperes a tatárjárás idejében élt szerzetesek tragikus sorsát. „Nem kímélték az egyházakat — írja — nem a szegény szerzeteseket, jóllehet ezek mindent megtettek bosszújuk csillapítására. Midőn a tatárok a szerzetesek kolostoraihoz közeledtek, eljűk járul vala a papi rend sz. palástjába öltözve, himnuszokat és éneket zengve, mintegy köteles tisztséget és ajándékokat készítve a győzőknek, hogy maguk és a nép iránt irgalmasságot keltsen bennük; de azok minden emberiséget és kegyeletet levetkőzve s a vallás hódolatát s a papok kegyes együgyűségét megvetve, kardot rántván, minden irgalom nélkül fejüket szedik vala. Megrohanták a kolostorokat, azokat elsőben kirabolták, majd fölgyújtották. A templomokat megszenteltelenítették, az oltárokat szétapulták, az ereklyéket szétszórták és a sz. öltönyökből ágysaiknak és nejeiknek köntösöket készítettek”. (Idézve Kiss-Sziklay:) A kat. Magyarország-ból. I. k. 95.

kevesen tudtak megmenekülni a biztos halál elől. Ezzel megkezdődött a magyar Ferenc-rendieknek az a nemzeti szerepe, mellyel kitorölkhetetlenül beleírták nevüket hazánk történetébe. Mert „valamint a magyar nemzet történelméből lehetetlen tanulmányozni egy boldog nemzet boldogságának történetét, éppígy a magyar franciskánusok történelmében is hiába keressük az Assisi Ferenc boldog franciskánusainak típusait. Ami a magyar történelem, az a magyar franciskánus: viaskodás, szenvedés, örömtelenség, sirás, véres halál. És minél nagyobb a magyar sirása, fájdalom, annál nagyobb franciskánusának szerepe . . .”²⁾

Az ország elpusztult, de királyát az isteni Gondviselés annyi fenyegető halálos védelemmel szemben is meghagyta az árva hazának. Mikor Béla az országba visszatért, könnyezve tekintett végig a mindenfelől égnek meredő romokkal éktelenített földjén. De lelki ereje legyőzte szívének fájdalmát és Istenben bízva megkezdte második honalapító munkáját. Főadatának megvalósításában számos világi és egyházi tényező támogatta. Többek között a ferences atyák is.

Az a kapcsolat amely IV. Béla és a Ferenc-rendiek között már az ifjú király uralkodásának első esztendőiben meg volt, az most sokkal bensőségesebb és melegebb lett. 1242-ben újból fölépítette a lerombolt esztergomi templomot és kolostort; a testvéreket pedig bizalmas barátaivá tette. Régi rendi hagyomány megőrizte annak a kedves epizódnak emlékét, mely szerint a szerzeteseket ekkor maga a király ünnepélyesen, fehér zászló alatt vezette be új otthonukba és személyesen iktatta be őket annak használati jogába.³⁾ A „királyi tanács” tagjai közé is fölvelt néhány buzgó atyát és tanácsukra igen sokat adott.⁴⁾ Sőt a királyi család gyóntatóját is közülük választotta.

De nemcsak Béla bizonyította be a testvérek iránti jóindulatát, hanem a főurak és városok, nemkülönben a koldussá lett nép is versenyeztek egymással ebben és mindenütt tárt karokkal fogadták a szegénység egyszerű apostolait. A magyar provincia ekkor még nagyobb lendülettel indult a fejlődés gyümölcsöző útjára. Egymásután látjuk feltűnni a soproni, sárospataki, nyitrai, besztercei stb. kolostorokat.

A nép természetesen özőnlött a testvérek templomaiba és több alkalommal különböző egyházi szolgálatokra kérték fel őket.¹⁾

²⁾ P. Zdravec I.: Ferenc-rendiek a magyar történelemben című könyvhöz írt előszavában.

³⁾ P. Emericus Pavich: Ramus visitanti olive seu descriptio Prov. S. Joann. a Cap. nuncupatae. Budae 1763. p. 2.

⁴⁾ Wadding: Ibid. t. II. p. 392. . . „Venerabilis REX Bela . . . ordinavit et praecepit, magna et ardua negotia Fratrum Minorum fideliter committi, ac etiam per eorum consilia finaliter terminari. . .”

¹⁾ Azonban lassacskán oda fejlődtek a viszonyok, hogy a lelkipásztorkodás a szerzetesek hatáskörébe került, ami ellentétbe hozta őket a megállapodott világi papság érdekeivel. Rengeteg visszatetszés, irigység s rágalomnak lett ez forrásává. Oka főleg az volt, hogy a világi papság nem akarta elismerni a ferenceseknek adott pápai kiváltságokat, hanem mindenben és állandóan saját hatásköre alatt akarta őket tartani. Sőt érvénytelennek nyilvánították a hívek yasárnapi misehallgatását is.

A királyi követségek szolgálatában.

A ferences atyák éltek tehát a király bizalmával, de sohasem éltek azzal vissza. Fényes bizonyága ennek az, hogy Béla és neje 1246-ban Jakab provinciálist és Román nevű gyóntatójukat küldték követségbe a Lyonban időző IV. Ince pápához országos ügyekben.²⁾ És a testvéreknek sikerült is királyuk ügyét kedvezően elintézniük.

IV. Béla 1253-ban a gazdátlaná vált Babenberg örökség miatt háboruba keveredett Ottokár cseh királlyal. Mindkét fejedelem a pápához fordult. IV. Ince el is küldötte diplomatáját, a portugál származású Velasquez Ferenc-rendi szerzetest. A legátus sikerrel járt el megbízatásában. Ottokárt azzal fegyverezte le, hogy Babenbergi Margittal kötött házasságához csak akkor adta meg a szükséges felmentést — a pápától kapott felhatalmazás alapján — amikor ez megesküdött arra, hogy mindenben aláveti magát a Szentszék ítéletének. Bélát is sikerült rábírnia, hogy seregeit Morvaországból visszavonja.³⁾ Mindazáltal az állandó béke érdekében felszólította a fejedelmi feleket arra, hogy tárgyalásaikat megbizottaik útján a pápa színe előtt folytassák. Királyunk személyét ekkor Türje Fülöp, zágrábi püspök és egy Ecce nevű ferences atya képviselték.

A király bírói megbízatásokat is adott a ferenceseknek. Így 1261-ben Béla meghagyta a sárospataki testvéreknek, hogy a sároshelyi várnagyot szemmel tartsák, nehogy igazságtalanul bánják a sátoraljaujhelyi polgárokkal és ha a körülmények úgy kívánják, akkor terjesszék az ügyet a király elé.⁴⁾

Bélának amúgy is gondterhes uralkodásának napjait nagyon megkeserítették fiának, V. Istvánnak lázadásai. Mikor első ízben, 1263-ban apa és fiú kibékültek, Béla négy ferences atya kíséretében jelent meg a zólyomlipcsei találkozón. Talán azért vitte őket magával, hogy a fölindult öreg királyt az apai sziv hatalmára: béketűrésre

ha e kötelességüknek a kisebb testvérek templomaiban tettek eleget stb. stb. . . (V. ö. Karácsonyi: U. o.) A franciskánusok nehéz helyzetükben a pápához fordultak és IV. Ince, majd IV. Sándor javukra is döntött. De a vita csak akkor fejeződött be, mikor IV. Kelemen 1265-ben egyik bullájában olyan kiközösítéssel sújtja mindazokat, akik vonakodtak elismerni a ferencesek privilégiumait, hogy attól a bűnöst csak a pápa v. a szerzet részére kijelölt védők (esztergomi, kalocsai, zágrábi; illetőleg az esztergomi, váci püspök) oldozhatja fel. — *Ez az eredeti bulla gyöngyösi zárdánk levéltári kincse.*

²⁾ Fraknoi V.: Magyarország és a római Szentszék. Bp. 1901.67. — Béla ugyanis a tatárok kiűzése végett sereget kért II. Frigyes osztrák hercegtől. Ha kérését teljesíti, úgy Béla hajlandó lett volna főnhatóságát is elismerni. Az álnok Frigyes megígérte ugyan a segítséget, de ígéretének nem tett eleget; Ennek dacára is jogigényt tartott Magyarországra. Béla az ebből származó viszály elintézésére küldötte köveit Lyonba.

³⁾ Balics: U. o. 1888.67.

⁴⁾ Wenzel G.: Árpádkori új okmánytár. Pest. 1870.6. . . „Volumus eciam, quod cum necessitate ingruente, quod Deus avertat, hospites nostri de Saturelen ad cast- rum nostrum de Saturhyg convenerint, iudicio Castellani nostri pro tempore consti- tuti debeant subiacere, qui eos iudicare debeat auctoritate nostra pariter cum Ple- bano: ita quod si modum excessit in iudicio, idem Plebánus vice persone nostre de immoderato iudicio dictum Castellani debeat prohibere; et hoc facere debeat testimonio Fratrum Praedicatorum et Minorum”.

s engedékenységre bírják és közbenjárjanak V. Istvánnál való kibékítésében. A történelem megőrizte az atyák neveit. Ezek: Márk (az első névleg ismert esztergomi őr), Antal lipcsei quardián (szintén az első névleg ismert házfőnök), Pál (a király későbbi gyóntatója), és Elek.⁵⁾

IV. Béla még egy ízben bízott követi tisztséget a Ferenc-rendiekre. Az 1261-iki zágrábi püspökség betöltését a pápa nem a király akaratára szerinte végezte. Béla, miután a dologról értesült, Demeter főesperest és ferences gyóntatóját, Pált küldte követül Rómába, hogy a pápát rendelete megváltoztatására bírja.⁶⁾ A követek kétszer is megtették az utat ebben az ügyben, de a kérdés csak néhány esztendővel később intéződött el.⁷⁾

B. A Szentszéktől kapott megbízások.

Nemcsak IV. Béla királyunk bízott a testvérekre politikai, követi, majd bírói tisztségeket, hanem maga a római Szentszék is több nehéz ügy lebonyolításával halmozta el a magyarországi ferenceseket. Ugyannyira, hogy nemcsak nálunk, Magyarországon, hanem külföldön is a XIII. században „a pápaság ezer águ-bogu működésének már nem volt egyetlen olyan területe, melyen franciskánusok ne működtek volna”.¹⁾ A már említett Velasquez legátuson kívül IV. Orbán 1262-ben Timót zalai főesperest a zágrábi püspöki székre emelte. Mivel ebbe az intézkedésbe sem Béla, sem az ottani káptalan beleszólni nem tudott a kanonokok új választással Farkas királyi alkancellárra adták szavazatukat. A pápa természetesen érvénytelennek minősítette ezt a választást és egy Valter nevű ferencset küld Zágrábba, hogy ott — mivel Timót püspöki székhelyét egyenlőre el nem foglalhatta — az ő nevében vezesse az egyházmegye kormányát.²⁾ — Még ugyanebben az évben Olivér veszprémi püspök lemondott hivataláról és a Ferenc-rendbe lépett. Erre aztán heves harc tört ki az egyházmegyei plébánosok és a káptalan tagjai között s szélében-hosszában nagy port vert fel. A pápa — miután a történetekről tudomást szerzett — az ügy megvizsgálását és elintézését a magyar provinciálisra bízta.³⁾

Sokat foglalkoztatta a Szentszéket Jób pécsi püspök ügye is. Jób ügye már IV. Sándor és IV. Orbán idejében került Rómába. Különböző kihágásai miatt a püspök ellen panaszt emeltek és Sándor, nemkülönben Orbán pápa is magyar főpapok s szerzetesekből alakított bizottságot küldtek ki a vizsgálat megejtésére. A vádolt püspök ügyének tárgyalása megkezdődött ugyan, de mindaddig befejezetlen maradt, míg IV. Kelemen megbízásából 1266-ban Enecus test-

⁵⁾ Theiner: Ibid. t. I. p. 244.

⁶⁾ Theiner: Ibid. t. I. p. 228.

⁷⁾ Fraknói: U. o. 78.

¹⁾ Balanyi: A ferencesek vallási és politikai küldetései a XIII. században. (Szt. Ferenc nyomdokain. 310.)

²⁾ Fraknói: U. o. 77.

³⁾ Karácsonyi: U. o. 21.

vér nem jött Pécsre. Enecusnak a helyszínen kellett megbizonyosodnia a vádak igazsága vagy alaptalan voltáról. A pápa bírói jogot is adott Enecus testvérnek részletes tanukihallgatásra és egyúttal megparancsolta neki, hogy a vallomásokról pontos jegyzőkönyvet vegyen föl. Sőt magát a püspököt is Rómába kellett idéznie a végleges bűnper letárgyalása végett. Az ügy valószínűleg jól végződött, mert Jób ismét visszakerült püspöki székére.⁴⁾

C. A kunok megtérítése.

Mikor a tatárjárás vihara végigpusztította az országot, nemcsak az egyházakat rombolta le, hanem megsemmisítette annak az áldozatos evangéliumi magvetésnek mutatkozó gyümölcseit is, amelyeket a dominikánusok s ferencesek a kunok első megtérítésekor gondoztak. Azon rövid idő alatt, amely a kunok letelepedése és a tatárok betörése között eltelt, Kuthen fejedelem népének csak kis része keresztelkedett meg. Nem csoda tehát, hogy a keresztény hitben képtelenek voltak megerősödni. A tatárok támadásának hírére néhány pogány törzs csatlakozott a Batu kánhoz szító kunok elemeihez és föllázdáltak a magyar király ellen. Így aztán hiábavalónak bizonyult a hittérítők fáradozása. De amikor a tatárjárás után a kunoknak egy jelentékeny része hazánkba ismét visszatelepedett, Béla még 1246-ban rájuk parancsolt, hogy a kereszténységet fölvegyék s hogy így a magyar szent korona főnhatóságát elismerjék. A térítés vezérszerpét ekkor a portugál származású, de mariánus Lőrinc atya végezte néhány hőselkü rendtársának önfeláldozó segítségével.⁵⁾

A testvérek hithirdető munkáját azonban maradandó siker még 1253-ban sem koronázta. Ugyanis a visszatelepedett kunok mindeideig sátorlakó nép volt és nomád vérük gyakran egész csapatokat egyik helyről a másikra űzött. Ezek a körülmények annyira megnehezítették a ferencesek fáradozását, hogy közöttük rendszeres tanítás és lelkipásztorkodás szinte lehetetlennek látszott.⁶⁾ Ezért a király a misszionáriusok tanácsát követve, őket — mint országának immár törvényes polgárait — állandó lakhelyre szorította. De még ugyanebben az évben kitört az a szörnyű belviszály, mely Bélát és Istvánt, apát és fiút egymással a harctéren is szembe állította. Ennek a vége természetesen az lett hogy mindegyik fél a maga pártjára akarta édesgetni a kunokat, de voltaképpen mindketten elvesztették a kunok felett eddig gyakorolt hatalmukat is. A kunok a kegyetlen háború hosszú tartama alatt (1253—1263) visszatértek régi, vad, pogány erkölcsöikhez, és teljesen elvetették a szelíd, önmegtagadást hirdető kereszténységet.¹⁾

Ezen hazánkra és a keresztény vallásra egyaránt káros állapoton akartak segíteni a magyar ferencesek, Adorján provinciálissal az

⁴⁾ Theiner : Ibid. 288.

⁵⁾ Fraknói : U. o. 66. (A megbízó pápai bullát lásd Theiner : Ibid. 194.)

⁶⁾ Karácsonyi : U. o. 34.

¹⁾ Karácsonyi : U. o.

élükön. Szándékuk az volt, hogy a kunok megtérítését teljesen és egészen magukra vállalják. Tervük megvalósítását azonban Róma határozatához kötötték. A provinciális ezért testvérei közül megbízottakat küldött a pápához, hogy erre vonatkozólag az Egyház fejétől teljes felhatalmazást, nemkülönben más szerzetesek és papok beleszólásától s beavatkozásától való teljes mentességet nyerjenek. A megbízottak szerencsével is jártak, mert III. Miklós 1278-ban a pápai kancelláriában kiállította a kért felhatalmazást. Megadta nekik az engedélyt arra, hogy a mariánusok a kunok között hirdessék az Evangéliumot és őket kellő oktatás után az Anyaszentegyház tagjai közé fölvegyék.²⁾

Láttuk tehát, hogy IV. Béla mennyire szeretetébe és bizalmába fogadta a Ferenc-rendieket. Annyira velük érzett, hogy nemcsak előkelő követi tisztségek és egyéb megbízások elintézésével ruházta fel őket, hanem testvérük is akart lenni. Azért még nővéreinek, Erzsébetnek szenttéavatási évében több főúrral együtt harmadrendjükkbe lépett és annak élete végéig buzgó tagja maradt. Sőt annyira szerette őket, hogy végrendeletébe fölvetette, miszerint teste a mariánusok esztergomi templomában helyeztessék örök nyugalomra. Még életében építette oda családi sírboltját.

Nem csoda tehát, hogy a Ferenc-rendiek annyira ragaszkodtak Béla emlékéhez, hogy a király végrendeletének érdekében még a hatalmas esztergomi érsekkel szemben is érvényt szereztek. Türje Fülöp előkelő főúr és hatalmas főpap volt. Azt vélte, sokkal illendőbb hogy a király teste a székesegyházban nyugodjék s azért odavitette. A király végrendeletének megvédelmezése végett a testvéreknek Rómába kellett fellebezniök az érsek önkényes eljárása ellen. Természetesen ezért az érsek haragját is magukra kellett vonniok, de ezzel mit sem törődve bíztak abban, hogy a pápa mellettük fog dönteni. Es döntött is 1272-ben.³⁾

Már most a mariánus magyar ferencesek meg akarván hálálni királyi jótevőjük kegyességét, annyi pénzt kolduítak össze, hogy pompás siremléket állíthattak a királyi család elhunyt és odatemetkezett halottjainak⁴⁾ és a hideg márványra meleg érzéssel írt következő verset vésették rá:

Aspice rem charam,
Tres cingunt Virginis aram
Rex, Dux, Regina.
Quibus adsint gaudia trina,
Dum licuit, tua dum viguit Rex Bela potestas,
Fraus latuit, pax firma fuit, regnavit honestas.⁵⁾

P. Agnellus.

²⁾ Theiner: *Ibid.* p. 337.

³⁾ Karácsonyi: *U. o.* 22.

⁴⁾ 1264-ben Béla tótországi herceg meghalt és az öreg király ide temettette kedves fiát. IV. Béla meghalt 1270 máj. 13-án. Mária anyakirályné is nemsokára követte férjét. (V. ö. Karácsonyi: *U. o.* 22,162.)

⁵⁾ „Nézd e kedves dolgot: hárman övezik a Szűz oltárát: a király, a királyné és a herceg. Nyerjenek tökéletes örömet. Béla király, míg élned szabad volt, míg hatalmad erős volt, bujdosott a cselszövés, erős volt a béke, uralkodott a tisztesség”.

Aranyhidak.

(Az Eucharisztia rokon hatásai Szent Ferencben és Kis Szent Terézben.)

A Gondviselés egyik legnemesebb jótéteménye száműzetésünkben a szentek ajándéka. Míg a zsidó népnél a próféták tartották fenn az összeköttetést Isten és ember között, addig az új-szövetségben a szentek töltik be ezt a szerepet. Az elnyomott nemzeteket költők buzdítják reménytelenségükben, az éden száműzötteit a szentek vigasztalják, ők a világítóoszlop a pusztában, a világítótorony a szirtek halálsikátorában, aranyhidak ők, kik összekötik a siralom völgyét az örömök honával. Szerény dolgozatomat az ő kegyelmükbe ajánlom, amikor iparkodom bemutatni, két különböző kornak, hivatásuknál fogva különböző küldetésű szentjében, az Eucharisztia rokon hatását.

Az eucharisztia lelkiéletünk naprendszerének napja és két szentünket mint e naprendszerhez tartozó bolygókat tekintem, a szentek közösségének azúrkék firmamentumán, üstökösöt látok bennük, akik jöttek és távoztak, hogy látásukra meginduljon a nagy tömeg és kövesse őket. A XIII. század koromfekete éjjelének ilyen üstököse volt Assisi Szent Ferenc, aki Prometeuszként jött a pártoskodás, csatazaj, tévitanok és a természetimádás által sötétté lett századába.

Üstökösként jelent meg korunk szentje, Lisieux-i Szent Teréz és őt ugyancsak századának fekete bűnei még inkább láthatóbbá tették.

Ha mint Szent Ferenc, mint Szent Teréz erényeinek spectranalízisét előállítom, igen sok színből álló színeképet kapok, melynek összetevői közül csak kettőt veszek itt szemügyre: az eucharisziából származó gyermeki lelkületet és a költői vidámságot.

Az Úr Jézus a fényforrás, akitől szentjeink tündöklő fényességüket kapják, ezt Ő magától tudjuk: „Maradjatok énbennem és én tibennetek. Miként a szőlővessző, nem tud gyümölcsöt hozni önmagától, ha nem marad a szőlőtőn: úgy ti sem, ha énbennem nem maradtok” — és tovább „azáltal dicsőítetik meg az én Atyám, ha sok gyümölcsöt hoztok és tanítványaim lesztek”. (Ján. XV. 4—5. 8—9).

Ezek hallatára nem csodálkozunk azon, hogy a korok különbsége nélkül egyformán gonosz világ, melyben szentjeink éltek, és amely felől Szent Ferenc életét illetőleg Celanoi Tamás és korunkat illetőleg, hogy csak egyet említek: „A farkasok között” c. munka értesít bennünket, nem tudta káros hatását rájuk gyakorolni, mert elválaszthatatlanul egyesültek az Eucharisztia révén azzal, aki által a világot bámulatba ejtő gyümölcsöt hozták.

Nagyon tévednek azok, akik a szenteket üvegházi növényeknek gondolják, föltételezik róluk, hogy már ilyen szépnek, erényesnek születtek, akiket nem ér sem fagy sem szél, akiknek homlokán nem gyöngyözik a fáradság adója. Ha áll a költőkre a közismert: Poeta non fit, sed nascitur, úgy a szentekre a megfordítottja alkalmazható: Sancti non nascuntur, sed fiunt. Mert csak nehézségek árán lesznek azzá; akadályverseny az ő pályafutásuk is, melyet tövises

úton futnak meg, őket is tépi a megpróbáltatás orkánja, de a szenvedés nem csüggeszti el bátorságukat a megpróbáltatás hevében nem fonnyadnak el, mert erőtlenségük tudatában, alázatosan Jézushoz tapadnak, mint a „repkény a falhoz” és ez a Jézushoz tapadás leginkább az Eucharisztia tömjénfüstös atmoszférájában lehetséges.

Az utolsó vacsora vételétől napjainkig és „innen da co summationem saeculi” mindig az Eucharisztikus-Jézus a centrum, Ő az erőközpont. Ő adott erőt Tarziciusnak, Ágnesnek, Ignácnak és megszámlálhatatlan diadalmasan küzdő első kereszténynek, a győzelemre és kétségkívül Tőle van a „barnacsuha győzelme” és a „kis ösvény” diadala. Az Oltáriszentség vonzotta ellenállhatatlan erővel szentjeinket, belőle szívták a gyermekded áhítatot, a tüzet és a mindent legyőző szeretetet, itt kapták a lantot, s lettek dalos szentekké, a Szentlélek hárfáivá.

Szent Teréz Rómába zarándokol, hogy fiatal kora ellenére a Szentségi Jézussal egy földél alatt lakhassék.

Assisi Szent Ferenc Franciaországot veszi át, hithirdetői területül, mert itt különösképpen tisztelik az Oltáriszentséget.

Az Eucharisztia a lelkiélet principium vitale-ja és egyszersmind a harmat, eső és minden szükséges életkörülmény, mely a mustármagból sudár fát varázsol elő és a sárból a fésző rózsabimbót, Szent Ferencet a stigmák szeretetbimbóival ékíti s Lisieux-i kis Teréz kezei által a megértő szeretet rózsaszirmait hinti. Táplálék, „mely minden gyönyörűséget tartalmaz”, orvosság, mely századok sebeit gyógyítja. áldozat, mely Istent békít és embert tesz Istenhez méltó teremtménnyé miként a szentmise-imádság mondja: „Deus qui humanae substantiae dignitatem mirabiliter condidisti et mirabilis reformasti”. Az Oltáriszentség alakította ki szentjeinkben is a „szeretet hasonlást kíván” — elvnek megfelelő alázatos gyermekded lelkiületet, melyet kis Szent Teréz és Szent Ferenc életében szembeszökően tapasztalunk.

Mesteri Prohászka jellemzése, mellyel ezen gyermekded alázatosságot ecseteli. „A gyermeki érzélem bizalom. Gyermekszemmel nézek Isten s jövőm örök céloim szent homályába. Sötét szobákon szaladok végig, Atyám karjaiba. — Beleszaladok, mint a templomtéren játszó gyermek a templomba, egészen az oltárlépcsőig, és ott elbeszélgetek Jézussal s csókot hintek feléje. A sötétség nem nyeli el a gyermeklélek bizalmának sugarát”. (Proh. Elm. az ev. 341. old.)

Míg odakinn az ideges hajsza folyt, nyugodt gyermeki bizalommal, így alakította ki Szent Teréz a Krisztustól parancsként elének adott és nagy püspökünk által oly találóan jellemzett, gyermeki lelkiületet, gyorsan elröppenő vonzó életével felkiáltójellé lett ez igen mellőzött parancs mellett: „Discite a me, quia ego mitis sum et humilis corde”. (Mat. XI, 29.) Ez volt életének Magna cartája és ez a megbízólevél, melyet küldetése bizonyosságul felmutat. „Érzem, hogy küldetésem megkezdődik: az a küldetésem, hogy megszerettessem a jó Istent, úgy amint én szeretem és megtanítsam a lelkeket „a kis ösvényre”. (Gyermek Jézusról nevezett kis Teréz).

Következetes volt feladatának végrehajtásában. Tudta, hogy nem a primitív keresztény korban él és mégsem habozott a primitív kor ártatlan gyermeki egyszerűségével átvenni és belevinni életébe a Mester szavait: „Ha nem lesztek olyanok, mint a kisdedek, nem mentek be a mennyek országába”. (Máté XIX, 33—34).

Ha biztos volt küldetésében, úgy biztos volt abban is, miként lehet küldetését végrehajtania; abban pedig a Gondviselés kifürkészhetetlen, de egyszersmind végtelen bölcs intézkedését kell látnunk, hogy ezen elbizakodott, kultúrájára oly büszke századot „a kis útra” utalja, hogy ott lelje fel boldogságát. Kis Teréz mutatja meg gyermeki bizalmával, hogy amit a Népszövetség zöld asztalánál hasztalan keres megannyi bölcs, azt az alázatos szív az új-szövetség fehér asztalánál fellelheti; ott az agyafurt fondorkodás viszi a szót, az igaztalanság ocsmány útját egyengetve, emitt a Bárány hívja maga köré szeretettjeit, gyógyító, vigaszt nyújtó szelíd szavával: „Jöjjetek hozzám mindannyian, kik elfáradtatok, és meg vagytok terhelve és én felüdítlek titeket”. (Mát. XI. 27—28).

Ennek a társadalmi bajokat megszüntető és egyéni szomorúságot örömmé varázsló megoldásnak feltalálója egy egyszerű gyermeki lélek, akinek igazat ad ma már nem egy nemzetgazdász, mert beteljesültnek látja a Szentírást benne: „Amit elrejtett az Úr a bölcséktől és okosaktól, azt kijelentette a kisdedeknek”.

Ettől a mindent a maga magas értelmének tulajdonító közszellemtől elfordul az egyébként csillogó tehetségű szent és így ír: „A tudós könyveket, amelyek megdermesztik lelkemet, a nagy lelkeknek, a titánoknak hagyom, hiszen úgysem értem meg, amit tanítanak, hogyan tudnám hát gyakorolni”. (Hit. hird. int. VI. lev).

Egyszerű lelkének mindenkit a maga „kis útján” Jézushoz vivő hő szeretetében, tehát következetesen az volt a szándéka, hogy csak oly erényt, munkát, imát gyakoroljon, amit bárki megtehet és ezt maga is kimondottan hangoztatja, így többek között, mikor azt írja 1893 április 25-én: „Nem kellenek a jó Istennek fényes tetteink, sem szép gondolataink; ha magasztos szavakat akar, ott vannak az Ő angyalai, kiknek tudománya messze túlhaladja a föld legnagyobb lángeszmeinek tudományát. Nem azért jött Jézus a földre, hogy ész, vagy tehetséget keressen — csak azért nevezte Magát „mezők lilomának” (Ének. Én. II. 1.) hogy megmutassa nekünk, mennyire szereti az egyszerűséget. (A kisded Jézusról nevezett Terézia nővér szelleme. 240. old).

Ezen elveket tanította kis Szent Teréz, az Eucharisziától eltelve és miként a magyar rövid életrajzírója mondja: „meghalt az ő szenvedései keresztjén (s ezen elvekért ránk hagyva az isteni gyermek-ség útjának kedves evangéliumát”. (Lisieux-i Szent Terézke rövid életrajza, Szent Teréziáról nevezett Ernő atya.) Október 4-én vitték ki a városi temetőbe a lelki gyermek-ség ezen kis apostolát, azon a napon, amelyen „Assisi-i Szent Ferenc, az Úr szelíd hírnöke, keresztbe tévén szívéen két kezét, csöndes agóniában feküdt a meztelen földön és

köszöntötte Asszony Nénjét — a Halált“. (Jörgensen—Dr. Hirschler : Bevezetés).

A hagyomány szerint a kis madarak keserves csiripeléssel fejezték ki gyászukat, mert ösztönüknél fogva azt érezték, hogy már nem lesz többé, aki olyan gyermeki szeretettel keresse fel őket s prédikáljon nekik és nincs már az, aki nővérkéinek nevezze őket. Szegény kicsikék' ezek nem tudják, hogy s mint van a szellemi és lelki világban. Nem tudják, hogy van szellemi hagyaték, amely apáról fiúra, nemzedékről nemzedékre száll — nem tudják, hogy az, aki jó szívet adott, az ő szeretett „Bátyunak“ Szent Ferencnek, jó szívet ad minden Őt kérőnek és hogy szeretettel csüng majd Ferenc példáján hétszáz év szeme, (Luk. XI. 15), megérzi minden szív az ő bájosan naív, bizalmasan hívő, gyermekded alázatát és követni fogja őt, hogy elmondhassa a Magnificat gyönyörű szavaival: quia respexit Dominus humilitatem servi sui, ecce enim ex hoc beatum medicent omnes generationes. De nem kapja őt el a már életében megnyilvánuló közmegebecsülés, mert miként azt az e feletti csodálkozását kifejező Maseo testvérnek megokolja, azért választotta őt a legnyomorúságosabbat és legszegényebbet az Uristen e kitüntetésre, hogy azzal mindenki ismerje meg, hogy minden erény Tőle származik és nem a teremtménytől“. (Jörg. 74.)

Másrésről pedig érzi, hogy küldetése van a világhoz; a nagy Király hírnökének nevezi magát, akinek élete az ég üzenete, tettei a mennyek távirata; legyetek egyszerűek és alázatosak, mint ez, a Krisztust kopiázó Ferenc gyermekiesen szelíd és alázatos! Világítson rá egynéhány kedves életéből kiszakított példa ezen gyermekies alázatra.

„A Fioretti szerint egyszer ketten együtt voltak olyan helyen, ahol nem volt kéznél Breviárium, hogy imádkozzanak. Mégis, hogy ezt az időt Isten dicsőségére töltsék, Ferenc azt javasolta, hogy felváltva a következőket mondják: „Én mondom először ó Ferenc testvér te itt a világon már annyi rosszat cselekedtél, és annyi bűnt követtél el, hogy méltó vagy a pokolra. És erre te azt feleled: Igen, igazad van, megérdemled a legmélyebb poklot. (Jörg. Hirschl. Ass. Szt. Fer. él. 116. old.) Íme egy kis epizód, amely elénk tárja azt a kedvesen egyszerű lelki gyermekiséget, amely megértette az Úr Jézus szavait: ha nem lesztek olyanok mint a kisdetek, nem mentek be a mennyek országába. (Mát. XVII. 3—4.) A számos erénygyakorlaton, meleg eucharisztiai egyesülésen, kenetes elmélkedésekben edzett és tudatosult gyermeki bizalom viszi őt a hallatlan porciunkulai búcsú kiadására és ennek az Úr földi helytartójánál való jóváhagyásra. Kérése meghallgattatást nyer. III. Honorius enged a gyermeki lelkű Ferencnek, aki ezzel boldogan távozna is.*) „Ő te együgyű hová mész? Minő bizonyítványt viszel magaddal a búcsúról?“ És megint megnyilatkozik a kisdéd: „Szentatyám, nekem a te szavad elegendő. Ha Isten műve, az Ő gondja lesz, hogy megmaradjon nem

*) ha a Szentatya nem tartaná őt vissza e szavakkal:

kell nekem sem bulla, sem írásbeli jóváhagyás, Szűz Mária legyen a papíros, az ügyvéd az Úr Jézus, tanúk az angyalok". Ezeket mondván, hívő lélekkel távozott hűséges társaival együtt". (Ass. Szt. Ferenc életrajza, P. Alfonzó M. Santorelli ofm. — Pálffy Er. grné.)

Méltán mondhatta tehát erről a világ minden fonákságától ment a szó nemes értelmében vett egyszerű lélekről, a szellemes G. Chesterton „Szent Ferenc megérkezése hasonló ahhoz a gyermekhez, aki sötét házban születik, s születésével megszünteti a ház végzetes komorságát; gyermek, aki a tragédia tudata nélkül nő fel, ártatlanságával diadalmaskodik felette. Az ő esetében ez természet-szerűleg nemcsak ártatlanság. Részére elengedhetetlenül szükséges, hogy zöld fűvet tépjen, anélkül, hogy tudatában volna annak, hogy az a fű egy tetem felett nő, vagy, hogy egy fára másszon, anélkül, hogy tudná, hogy erről a fáról valaki öngyilkossági szándékkal leugrott. Ennek a bűnfeledésnek és ártatlanságnak friss szellemével ajándékozta meg Ferenc a világot. (Ass. Szt. Fer. Gilbert K. Chesterton —Reményi Józ. Kolozsvár, 131. old.)

A gyermekies ártatlanságnak az Úr Jézus a hegyi beszédben megígéri az Isten Látását. „Boldogak a tisztaszívűek, mert ők megfogják látni az Istent". (Mát. V. 8—9.) Ennek az előjutalmaként látják meg a szentek azt, ami a legtetszőbb az Úr előtt és azt ami Tőle leginkább eltéríti az embereket. Ma már ismeretes dolog, hogy a felületes és egyéni célokért végzett tudományosság, milyen romboló hatást gyakorol a lélekre, ezért Szt. Ferenc egyszerű lelke világosan meglátja ezt a veszélyt és felemeli ez ellen szavát. „Nem illik tudomány és könyvek után vágyódni, mert a tudomány beképzeltté és büszkévé tesz és ellenségeskedést okoz az emberek között, míg a szeretet egyesíti a szíveket". (Spec. perf. 9. old.) Ezt tartják ma is nemcsak mint az erénytől való eltérés okát, hanem még mint a hit fényének kioltóját. Így Dr. Madarász: Az Élet Problémája c. alapos munkájában így ír: „A felületes tudomány a hitelenséghez vezet, de a mélyebben való búvárkodás visszavezet a valláshoz". (Élet Prob. I. 15). Azaz, ha a búvárkodás révén belátja a lélek törpeségét és megalázkodik Isten előtt. — Szt. Ferenc ezzel az alázattal volt eltelve, azért mégis zseniális volt, a szó theologikus értelmében, az ártatlanságának és alázatának jutalma képen. „Ő nem tudós, nem filozóf, nem theologus, nem kuriális, nem canonista, nem prelátus, nem is pap; hanem valaki, aki gyermekszemmel nézi a világot. A kinyilatkoztatás világát is úgy nézi, úgy elmereng azon, hogy Isten szeretett minket: Úgy szeretett, hogy Fiát adta s azt éppen úgy adta, hogy kínszenvedésbe adta, s azt úgy tudja sira'ni, mint a gyermek az ő kiterített édesanyját. S így nézte s csodálkozva szemlélte az egész hitet". (Az élet trubadúrjai, P. Oslay O. ofm. 60—61. old.)

Mulasztásnak tartanám meg nem említeni, hogy ezeket az alázatossági gyakorlatokat nem a fakírok kérkedő bűvész stílusában gyakorolta Szt. Ferenc; könnyedén, észrevétlenül gyakorolta az erényt, hogy csak a lélek tudta kiolvasni tetteiből a bennük elrejtett menyeyei gyöngyöket s azért beszélt Prohászka szentjeinknél „Derült

aszketizmusról“, mikor így szól: „A derült aszketizmusnak ezt a vonalát Szt. Ferencről elindulva meghúzzhatjuk Szalézi Szt. Ferencen át föl Lisieux-i Szt. Terézig, aki mindenbe bele vitte a keresztény mosoly kultuszát. „le culte du sourire chrétien“ (XII, 159). (Az élet trubadúrjai 76.) Azért tudtak a szenvedésben is mosolyogni és iskolát teremtő életszentségüket dalba tudták önteni. Kiegyensúlyozott, aranyos jellemük a megzavarhatatlan kedély poetikus magaslatig emelte őket. Lelkük egyesült a Teremtővel és Istentől ittasult szívük túlradó boldogságában spontán költői szavakban próbálta önteni érzelmeit, hogy így mást is részesévé tegyen ezen örömeik. A Poverello francia dalokat énekelve teljesíti „Hírnöki küldetését“, s örökségül hagyta ránk Istentől csordultig tele lelkének gyöngyfűzérét a „cantici delle creaturejével“. Ugyancsak poetikus ihlettel építi a lelki gyermekség pionírja a „kis lelkek ösvényét“. Önéletrajzával és bájos költeményeivel, amelyek közismert magyar karmelita Ernő atya szerint: „A szentet kiváló, sőt világirodalmi jelentőségű íróvá és költővé avatják“. (Lisieux-i Szt. Terézke rövid életrajza, Szt. Teréziáról nev. Ernő Atya 82.)

Az ő költészetükben ismét beteljesült az aláztosoknak tett ígéret szava: „Aki megalázza magát, felmagasztaltatik“. Ezen felmagasztalás pedig megnyilatkozott már itt a földön Szt. Ferenc és kis Szt. Teréz költészetében; mert nézzük csak mi a költészet és mi ennek magasztos célja? Gyönyörűen fejt meg e kérdést a neves történész Rohrbacher, mikor a pogány költőktől művelt, de céljukat el nem ért költészetéről szólva ezeket mondja: „Amit Plátó óhajtott, azt megvalósítja a költészet. Isten kinyilatkoztatta magát önmaga és művei által. A költészet megtudhatja, ki Ő és mit művelt; sőt példaképül is veheti. Poema szószerint teremtést jelent; poeta: teremtő. Ebben az értelemben Isten az igazi poeta; a Teremtés Isten poemája; Ezen poemának célja Isten megdicsőítése a teremtményekben; időtartama az Idő, helye a Világegyetem, a cselekvény egyik örökkévalóságtól a másik felé halad. Néha úglátszik, mintha felfüggesztődne, sőt hátrálna; valóban előtör magával sodorva századokat és népeket. Akadályok jelentkeznek, melyek mindent felborítani látszanak: az angyalok egy részének lázadása, az ember bukása, de ezek az akadályok eszközökké lesznek. Krisztus jelzi jövetelét és megjelenik: Ő a Főszereplő. Ő teremt, megvált. Ő küzd és győz. Isten és ember, szellem és test, Ő mindent egyesít és kibékít az Ő személyében; Ő a kiinduló, a közép, a vég, a vége mindennek. Aki jól megismeri Őt, az könnyen megérti Isten poemáját. Aki rosszul ismeri, rosszul érti; aki nem ismeri Őt egyáltalán, nem is érti és eltévedett egy kis töredékben. Aki megismerné és szeretné Őt, olyannyira, hogy némiképpen azonosulna Vele, egészen a szemlélésig, úgyszólván lényegében, az ilyen megértené az egész poemát tökéletesen: nemcsak az együttést értené, de a részleteket is; az látná, hogy minden ebben az utolsó jotáig és pontig szellem és élet, az egész teremtés számára költemény lenne, zene, hol minden szó, minden hangjegy élő és beszédes. Elragadtatva magán felül hallaná és látná — egy

szent (Keresztes Szt. János) mondta nekünk — hogyan bírja az összeremtény Istenben, az életet, mozgást és a létet. Az látná Krisztusban, miként alkotnak bármennyire elütők és bármennyire visszhangzó hangzók legyenek is, kibeszélhetetlen harmóniát. A madárka, a fűszál látása, elegendő lenne, miként Assisi Szt. Ferencben arra, hogy felébredjen benne ezen isteni koncert érzetét. Lelke elragadtatásában önkénytelenül költői stanzákban párologna kifelé, miként ez megtörtént Szt. Teréziánál,

Oh, vajjon mikor találunk költőkre, akik fölséges hivatásuknak megfelelnek. Mikor emelkednek majd fel hitük és szeretetük buzgalomával egészen az Örök-Költő kebléig? Mikor készülnek el szívük tisztaságával a prófétákat éltető Élő Lélek isteni fuvalmának befogadására? Panaszkodnak, hogy nincs miről zengeniök, a leghíresebbek pedig ezideig még csak dadogva mondtak néhány verset Isten végtelen poemájáról". (Rohrbacher : Histoire Universelle De L'Église Catholique II. 51).

A költőség emígyen vázolt magaslatáig jutottak el szentjeink. Akár a Poverellót hallom, amint a szeretet mámorában a teremtményeket hívja segítségül hálájának kifejezéseül : „Legmagasb, leghatalmasabb kegyes Úr! Tied a dicséret, a dicsőség és minden áldás, Téged illetnek egyedül : és senki sem méltó, hogy nevezzen. Légy dicsérve Uram nővérünkért a holdért és a csillagokért, melyeket az égen formáltál szép ragyogókká. Légy dicsérve Uram! nővérünkért, a vízért, aki nagyon hasznos és alázatos, drágalátos és tiszta. Légy dicsérve Uram! Ami anyánkért a földért, ki minket táplál és hordoz és sokféle gyümölcsöt és színes virágot és fűvet hoz". (Az élet trub. 888).

Vagy akár Kis Szt. Teréz verse a Szűz Anyához, az égieknek ilyen intuitív felértése. Ők azok, akik megértették az Alkotónak, a poemáját, egészen a detail-kérdésekig, ütem volt számukra minden lélekzetvétel; minden éterrezgés a megzenésített poema tavaszának fuvalma : ez érzik ki ezen kis versből, melynek itt csak első és utolsó versszakait adom : „*Miért szeretlek, oh Mária!*” (Teréz utolsó költeménye. 1897 május).

Oh bár zengni tudnám Anyám, miért szeretlek!
Miért édesb a méznél Neved a lelkemnek!
Hogy mért is nem félek ha nagyságodat nézem,
S mennyei szépséged melengve szemlélem..
Hogy ha meglátnálak égi glóriádban,
Angyalok s szenteknél fényesb ragyogásban.
Hogy gyermeked vagyok, el sem is hihetném,
Előtted, ó Szent Szűz, szemem földre sütném.

Sejtem nemsokára, hallom majd e zenét,
Nemsoká meglátlak s enyém a fényes ég!
Te rám mosolyogtál életem hajnalán,
O mosolyogj most is alkonyán, jó Anyám!
A Te ragyogásod nem réttent meg többé,
Veled szenvedtem én, s hiszem, hogy örökké
Térdeden pihenve, zengem, mért szeretlek...
Te vagy Édesanyám s én a Te gyermeked...

Otthonosságot árulnak el a mennyei dolgokban, amelyben mások mint sötét labirintusban tévelyegnek; meleg szívük megismerte Istent, Isten pedig, mint bizalmasait beavatta titkaiba. Így lehetséges megmagyaráznunk, azt a keresetlen egyszerűséget, amellyel ők az égiekről beszélnek. Tudjuk, és ma mindenki elismeri, hogyha költeményt nem is irtak volna, életük akkor is költővé avatta volna őket.

Hátra van még az a kérdés, honnan szentjeinkben a tűz, honnan az érzelmi gazdagság, amely bámulatba ejti a világot? Honnan az a természetes pátosz, tüzes lelkesedés? Vajjon feltételezhetnők-e azt a fonák helyzetet, hogy szentjeink költői ihletének is az volt a fons communisa, amelyre Ady Endre rámutat a „Magyar Pimodán” c. tanulmányában? Ennek a groteszk revelációnak negatívja szolgáljon állításom bizonyításául: csak kiszakított részeket közlök bemutatásképpen.

„... Már Tinódi előtt, minden magyar valakinek egy kicsit részegesnek kellett lennie... Az alkohollal érzésekkel és versekkel élő ember a szeszélyes impulziók szeszélyes, beteg akrobatája. Néha fegyverszünetet tart a lelke, máskor zúgva megszégyenül előtte, minden bivaly idegrendszer és isteni egészség... Két fajtájú mámora van a bornak és ezt Csokonay is tudhatta, de csak nagyon finom idegszerkezetnek adatott meg e tapasztalat... Ez órákban szoktam én érezni azt, hogy az élet nem rejtély, nem csoda, nem titok, gyermekesen egyszerű. Az élet nézni való és érezni való, minden benne van, a szépség és a béke és minden felett vagyunk mi, akik ezt érezni tudjuk képesek vagyunk. Ilyenkor teremtő kedve van az embernek...” (Sík Sándor, Gárdonyi, Ady, Prohászka).

Habozás nélkül merem állítani, hogy nem ebből a borból párolog az ő költészetük, azt eléggé bizonyítja különben szigorú, habár kívülre derült aszkéta életük és bizonyítja belső bizonyítékként, költeményeik fönséges tartalma, amely csak a Krisztus véretől megittasult lélek szerzeménye lehet. Így hát más az ő illuminációjuk és más a szeszélyes illumináltság: amaz felemel, emez lealacsonyít, (az árkok mélyéig, az állatokig) amaz átszellemít, emez elveszi az észet; amaz gyümölcsei lelkiek és felbecsülhetetlenek, emennek következményei nagyon is emberiek, és a bűnügyi lajstromokon nyilvánartatnak. Egy szóval van különbség és ez a különbség oly nagy, mint amilyen a két különböző irány képviselőinek jellembeli különbsége.

Szentjeink költészete a tiszta vénás költészet, míg a bormámor költészete a megbokrosodott, kuszált világ zavart viszfénye. Szentjeink költészete világos, mert az Eucharisztia révén egyé lesznek a világ Világosságával; Meleg, mert a gyermekeit tápláló isteni Pelikán véretől pezsdül és tüzesül át, Jézus mondta: „Aki eszi az én testemet és issza az én véretem, énbennem van és én őbenne. (Ján. VI; 57), Vagy tovább: „Aki hisz énbennem, mint az Írás mondja: élő víz folyói fakadnak majd Óbelőle. (Ján. VII. 38).

Most pedig már csak egy utolsó lépéssel az Örök Poétánál vagyunk az eucharisztias szeretet révén, mert miként ugyancsak Jézus

mondja másutt: „Ha valaki szeret engem, az én beszédeimet megtartja: és Atyám is szeretni fogja őt és hozzá megyünk és lakóhelyet szerzünk nála“. (Ján. XIV. 23).

Ez lett szentjeinknek is dicső osztályrésze, így jutottak a Teremtőhöz, akihez hasonlókká lettek. Azért zeng tiszteletükre az ének, azért dicsérik velük a legszentebb Háromságot:

Daltól zeng a halk magány,
Százak, ezrek ajakán...

Legi prophetae gratiae
Giatum gerens obsequium,
Trinitatis officium
Festo solemniter celebrat. (Szt. Fer. ünn. Laudes Hymn).

Mi pedig hódolattal járulunk elétek Assisi nagy Szentje és Lisieux Gyöngye. Meleg szívünkből dómot építünk a Nagy Királynak, a szentségi Jézusnak, legyetek ti benne a ragyogó mécses, az örök kandeláber, amely rávilágít örök fényével a szeretet rabjára s a fényszomjas lelkek rátalálnak fényességteknél Arra, aki egyedül adja a Vigasztalót „A Lelket az Életbe, Aki kicsinnyé tesz s a „kis ösvényen“ biztosan vezet, s leszünk „az élet trubadúrjai“; dalnokai az Örök-Költőnek s hozsannát zengő dicsérői szent emlékteknek.

Fr. Lipót.

Nyár, Isten veled!

*Sápadtra vált a napsugár: remeg.
Valami méla bánat borong a réten:
A nyár beteg.*

*Az árva tarlón szélroham füttyül,
Valami átkos, titokbanjáró láz dúl
A lomb körül.*

*Távozó fecskék raja száll. . . suhan:
Lelkem aranyhuzalos lantján átremeg
Egy bús futam.*

*A nagybeteg nyár utolsót hörög:
Remeg a lég, az ég, a nap, a hold, a szív
S az árva rög.*

*Az ősz mogorván sírt ás és temet . . .
Kacagó nyár! Virágos nyár! Balzsamos
Isten veled! [nyár!
Isten veled!*

Fr. Béda.

TÁRCA

A magyar lilium legendája.

Imre herceg ott állt a királyi palota erkélyén. A királyi város, Székesfehérvár, néma csendben hallgatott. A hold szelíden mosolygott. A tejút csillagai sziporkázó fényben ragyogtak. Az esti szellő a magyar róna illatát hozta magával. A mély csendet csak egy-egy öblös tülök elnyúlt hangja zavarta meg. A herceg ártatlan lelkének minden vágyával, szívének minden érzelmével az éjtszaka varázslatán csüngött. Vergődő lelkének olyan jól esett ez a simogató mély csend. Valami nagyot érzett, valami fönséges ragadta magával. Égkék szemének tekintete belefűrődött a csillagos ég tarkaságába. Lelkét megigézte a természet titokzatos bája. Ott állt fiatal életének minden szépségével. Meggypiros dalmány feszült rajta, fényes kard csüngött oldalán. Fekete haja csodálatosan illet halvány és komoly arcához. Szemei különös fényben csillogtak.

Kis idő múlva leemelte szemét a csillagos égboltról s nekitámaszkodott az erkély korlátjának. Homlokát tenyerébe szorította. Látszott rajta, hogy hevesen küzd önmagával. Itt a teljes csendben mégegyszer átgondolta a délután történeteket. Most is fülébe csenget király-atyjának szelíd szava.

— Imre fiam, én már öreg vagyok. Az élet megviselt. Te pedig már megnőtt ifjú vagy. Az ország gondjait vállaidra rakom. Csak az a kívánságom, hogy öreg életem utolsó napjait hangos gyermek-kacaj aranyozza meg. Már választottam is neked jegyest, a horvát király jámboréletű leányát, Ilonát.

Ezt mondta neki atyja, a király. Lelke ellenkezett, szive vergődött . . . Nem felejtette el még szentéletű nevelőjének, Gellért püspöknek szavait.

— Légy áldott, fehér virág. — Az nap áldotta meg így a szent, amikor szentírásmagyarázás közben a fehér Bárány kíséretéről szóló részt olvasták. Pontosan emlékszik még rá: száznegyvennégyezer liliumos ifjú követi az isteni Bárányt az égből. Csak ezek lehetnek közvetlen közelében, mert szűzek . . . Így mondta ezt Gellért valamikor, ő is így érezte azóta mindig. Azóta ő is abba a csapatba vágyott, azt látta mindig lelki szemeivel. S most úgy érezte, hogy vége mindennek, ő nem juthat a száznegyvennégyezer közé. Eddig is érezte, nagyon is érezte, hogy ő is ember, hogy Árpád felpogány vére folyik ereiben. Tapasztalta, mert tapasztalnia kellett, hogy a Sátán kísért, a világ csábít s a vér lázong, de nem félt attól, hogy tiszta lelke templomának márvány oltárát az érzékiség pusztító szele porba dönti. Neki nem az volt az elve, hogy tisztán az oltárig, hűen a sírig, hanem: tisztán a sírig. Érezte, hogy eddig még nem tört meg szemeinek fénye, nem tűnt el arcáról az érintetlen lélek viruló rózsája, mert nem akart tiltott rózsákat tépni. Hálát adott Istennek.

hogy eddig még nem dőlt össze lelkében Isten eleven temploma, s ő még eddig nem volt kénytelen fejét tenyerébe hajtva keservesen sirni a porbaomlott romok között. Sasfióknak érezte magát, aki az ideális lelkesedés magaslatain szárnyalt . . . S most atyja kívánságára kénytelen leszállani onnét, mert a fiatal keresztény haza sorsa így kívánja. Bánatosan emelte föl fejét. A hold egy felhőszlány mögé rejtette arcát. A herceg lehúnyta fáradt szempilláit, de csak egy pillanatra. Mire a hold kibontakozott a felhők mögül, Imre királyfi az ártatlanság tiszta nézésével tekintett a felhők fölé, mert látta a száznegyvennégyezer ifjút, akik énekelve követik a szeplőtelen Bárányt . . .

* * *

Pár nap mulva néhány tagból álló lovascsapat poroszkál az országúton. Szelíd völgy és domb váltakozik ezen a vidéken. Magasra nőtt nyírfák szegélyezik az utakat. A lovascsapat Veszprém felé igyekszik. Imre herceg megakarja látogatni édesanyját, a jámbor-életű Gizella királynét. Most is az ottani apáca kolostor tagjai között tölti idejét hasznos kézimunkával. A jámbor szerzetesnők társaságában miseruhákon szokott dolgozni. Most fia eljegyzésére díszes palástot hímezget az ifjú jegyespár számára. A herceg azért jön, hogy megköszönje királyi édesanyja előzékeny figyelmét. Már nem messze van a kis csapat céljától, Veszprém fából épült hatalmas bástyái fel-feltűnnek előttük az esti csillagfénynél . . . Hirtelen egy kisebb fajta berekhez érnek. A közepén kis patak kígyózik. Kristálytisza habocskáiban fűroszti mosolygós képét a teli hold. A csapat megáll. A berek közepén tisztás terül el. Az ifjan ragyogó hold fényénél tisztán ki lehet venni a mozgó alakokat. Az egyik máglyára való fát hord, a másik tüzet csíhol, a harmadik vizet merít a kis patakából . . . Imre herceg békés polgároknak tekinti őket s a tisztás felé irányítja lovát. Leghűségesebb szolgája azonban megrántja ura lovának kantárszárát s babonás tisztelettel súgja Imre herceg fülébe :

— Látod uram, az ott Szegszár, a lázadó Koppány idősebbik fia. Atyja Veszprém mellett ütközött meg királyunkkal. A csata után elrettentő például a pogány lázadóknak felnégyelték s Veszprém város négy kapujára tüzték ki. Most bizonyára azért jött ide, hogy Hadúrnak áldozatot mutasson be atyja szellemének tiszteletére, mielőtt még Meskó lengyel fejedelemhez indulna segítséget kérni István király ellen.

A herceg nem igen felelt a szolga szavaira. Hallotta már híret Koppány fiának, aki igényt tart a magyar trónra, de még eddig nem látta szemtől-szembe. Valóban olyan, amilyennek modják; szélesvállú, megtermett ifjú. Hosszú barna haja bomlottan csüng vállaira. A főtáltossal beszélget, akinek hosszú fehér szakála kísértetiesen csillog az éjtszaka fényében. Komoly taglejtésekkel magyaráz Szegszárnak. Majd széles lapockacsontot vesz ki a tűzből. Bő palástjával betakarja, miközben érthetetlen varázsigéket mormol. Azután Szegszár elé tartja a csontot s a tűz okozta repedésekből kedvező jeleket

olvas ki. A Hadúr szívesen veszi áldozatukat s szerencse fogja kísérni vállalkozásukat. Szegszár babonás félelemmel hallgatja a táltos szavait.

Valami lenyűgöző látvány következik : az éjtszaka csendjébe, a hold sápadt fénye mellett, a táltos kezében megvillan a kés, a fehér paripa magasra emeli nemes nyakát, csillogó sörényét megbontja az esti enyhe szél. A táltos átkot mond Vajkra s a sápadt arcú új Isten magyar követőire, azután magasra emeli a kést. . .

Imre herceg nem bírja tovább nézni a pogány szerfartást. Vágtatásra ösztökéli lovát. Szíve sir, szeme megtelik könnyel. Fáj neki, hogy Krisztust még nem szereti minden magyar testvére. Ország-szerte fényes bazilikák emelkednek a magasba Krisztus tiszteletére s itt pogány áldozatok füstje száll a Hadúr felé. A városokon és falvakon diadalát üli a kereszt, egyes berkekben pedig fehér lovat áldoznak a pogány magyar isteneknek. Ájtatos ima és esdeklő fohászok törnek ég felé a szerzetesek templomaiból s néhol átokra nyílik a pogány táltosok ajka a hívő keresztény magyarok fölött. De ő azért nem haragszik rájuk, hiszen azok is testvérei, magyar testvérei, csak eltévelyedtek. Hatalmában tartja őket a berek homálya s attól nem látják Krisztus ragyogó napját. Szereti, nagyon szereti őket. Érzi, hogy mindegyikért a szívét tudná odaadni. Szívesen föláldozná ifjú életét is, csak hogy Krisztus teljes győzelmet arasson a magyar faj fölött. . . Szomorú gondolataiból a kapuőr kürtszava zavarja fel. Imre herceg azonban csendben akar megérkezni a városba, nehogy felzavarja a békés polgárok éjtszakai nyugalmát. Előre küldi hű szolgáját, hogy kívánságát közölje a kapuőrökkel. . . Pár perc múlva az egész csapat eléri a várost. A királyfi szigorú parancsot ad kísé-
rőinek, hogy azonnal térjen mindenki nyugovóra. Lovát Márton szolgájának adja át, ő maga pedig az újonnan felszentelt nagy templom felé irányítja fépteit. A nehéz vaskilincs az első nyomásra enged s a fiatal herceg belép az ajtón. Lelke áhitattal telik meg. Misztikus homály borong a székesegyház óriási méretei között. Az örökmécses imbolygó fényénél egyenesen a szentély felé tart a herceg. Alázatos szívvel borul le az oltár lépcsőjére, szemét ráfüggeszti a boltozatról lecsüngő galambalakú ezüst szentségtartóra. Ártatlan lelke megérzi az isteni Bárány közelségét hallani véli a száznegyvennégyezer ifjú énekét. Az első percek áhitatos imája után azonban felmerül lelkében a pogány Szegszár áldozata, hallja a táltos átkát s arra gondolt, hogy talán több berkekben is száll az áldozat füstje a pogány magyar isten elé az ország határain belül. . . Ifjú szíve megnyílik a tabernákulum isteni Lakója előtt s őszintén panaszolja el neki bánatát. Fáj, nagyon fáj a lelkének, hogy még nem minden magyar testvére hordja szívében Krisztust. Csak azt kéri Istentől, hogy a magyar egy legyen hitében. Nem kér királyi koronát, nem fényes jövőt, mert megérzi, hogy egy tövis Krisztus koszorújából több boldogságot hoz, mint a világ összes kincse, minden királyi koronája. Még hosszú életet sem kér, sőt fiatalságát is szívesen föl-
áldozná magyar testvérei megtéréséért. Érzi, hogy neki is adnia kell

valami nagyot, ha kapni akar az Úrtól. Az őszinte önfeláldozás vágyával szakad ki kebléből a szó:

— Uram, mit kívánsz tőlem?

Tompa csend a felelet kérdésére, csak a kis örökmécses lángja serczen egyet. A herceg tekintete ráesik a mécsesre s annak hűséges és teljes önfeláldozásából a maga áldozatára gondol. Még szenvedélyesebben hangzik ajkáról a szó:

— Uram, kívánj valamit tőlem és én megadom. Kívánd királyi koronámat, kívánd életemet s én örömmel áldozom fel mindkettőt...

Többet nem tud mondani, mert a szent Ostyát tartó fehér galamb kápráztató fényben gyullad ki s isteni hangok ütik meg a herceg fülét.

— Liliom a legszebb virág, szüzesség a legszebb erény. Add nekem, fiam, szüzességedet.

A herceg csakhamar felocsúdik meglepetéséből, amit az isteni fényesség s az égi hangok idéztek elő lekében. Készségesen, ünnepélyes hangon zengi:

— Oh, Uram, hogyan adnám, szívesen adom. Fogadok szüzességet, örök szüzességet fogadok.

Az égi jelenés megszűnt. Elhangzott az első ünnepélyes fogadalom, magyar ifjú, Árpád herceg ajkáról. Nem arra tett fogadalmat, hogy meghódítja a fél világot, hogy karddal fog harcolni a kereszt diadaláért, hanem arra, hogy illatozó szirmú virág lesz az Isten virágos kertjében, arra, hogy ostyát tartó fehér galamb lesz az Úr oltára előtt... A kis mécses nagyot lobbant s amint Imre herceg az utcára lépett, az égbolt csillagai sejtelmesen összenevettek a maguk módján, mindhacsak valami nagy titkot tudtak volna meg...

* * *

Másnap kora reggel Imre királyfi a városon kívül sétált Márton hűséges szolgájával. Eljutottak a berekhez is. Valami erős illatot hozott belőle a reggeli szél. A tisztás felé tartottak. Most kelt fel a nap. A hasadó hajnal bíborával betakarta a kis berket. Fehér új virágok pompáztak a berek közepén. Száruk egyenesen égbenyúlt, fehér kelyhükben szivárvány színekben tört meg a felkelő napsugár, miközben lecsókolta szirmaikról a csillogó harmatcseppeket.

Imre herceg ott áll az illatos fehér virágok között. Sima homlokának tisztán tündöklő fénye beragyogja nemes arcát, szemében a szűzies lélek fenkölt bája, arcán a szemérem gyönged píra ég. Ott áll a reggeli napsugárban, mint az Istentől megsegített emberi akarat győzelmének szent bizonyossága. Ott áll a nemes tartású s fehér szirmú virágok között, ibolyakék szemében örömkönnyek csillognak. Ajka kinyílik:

— Liliomok!... Fehér liliomok!...

S a reggeli szellő szárnyra kapja a magyar herceg, az élő liliom szavát s elviszi messzire, mindenfelé a magyar rónán s a szavak nyomában liliomok fakadnak s lekonyult virágok emelik magasba fáradt fejüket...

Fr. Ildefonz.

Édesapámnak.

Szötteled az álmok aranyos szálát,
 Hogy ez leszek majd, vagy talán amaz,
 Csak hallgattalak, csak hallgattalak
 Tenyérbehajtott ábrándos fővel;
 Éreztem, szívem máshová szavaz...
 S te szötteled a tervek tarka szálát... .

Éreztem, mint fecske az indulás
 Időt bús ökörnnyál-selymes öszön,
 Hogy egyik sem leszek: sem az, sem ez:
 Csak hallgattalak ábrándos szívvel,
 —Lelked a jövőn csak hadd időz-
 [zön,—
 De éreztem, mint fecske az időt... .

Szötteled a hálót reggeltől estig,
 Hogy öregségedre eltartalak... .
 És élünk lassan az alsóvégen
 Mennyországos örömben, boldogan;
 Lesz rózsáskert, lesz muskátllis ab-
 [lak... .
 Szötteled a hálót reggeltől estig... .

Az Isten oly jó, kipótol mindent;
 Ezernyi jóval tölti a lelkem... .
 Dúsan megfizet értem neked is:
 Túlfizet rózsás, muskátllis házat,
 Öregségedre eltart helyettem... .
 Az Isten oly jó: kipótol mindent... .

Nem tudta senki. Te sem és más sem
 Csak én, hogy szívem más ütemre
 [jár.

Valami láz a szívembe kapott:
 Mebüsített és megnevettetett,
 Éreztem, hogy engem valaki vár... .
 De nem tudta senki, te sem, csak
 [én... .

Most már te is tudsz mindent, ami élt
 Zenélő szívem titkos rejtekén,
 Megfeleltem annyi hallgatásra,
 Megfeleltem minden nem szólásra
 Én, megvarázsolt kolduló szegény... .
 Most már te is tudod a titkomat... .

Nincs virágos házunk az alvégen... .
 Kolostor-csendben Istené vagyok.
 Nem téved ide a zürös élet;
 (A kedvem is más, mint valamikor.)
 Irigyen néznek rám az angyalok... .
 S nincs muskátllis házunk az alvé-
 [gen... .

Fr. Béda.

Csak ne bántson senki.

A szentek útján fáradtan lépek,
 Ez örök törvény. A véletlen,
 Ha elvisz, elsodor közétek,
 Ne bántsatok! . . .

Lila remények, tüzelő vágyak
 Véletlen szóra összetörnek, . . .
 És vége a virágos nyárnak . . .
 Ne bántsatok! . . .

És ha láttok néha porlepetten,
 —Mert hosszú az út, nagyon hosszú,—
 Jaj, ne kacagjatok felettem:
 Ne bántsatok! . . .

Segítsetek, hogy angyalos kedvvel
 Induljak útnak újra fönt a
 Virághullámos meredekben,
 S ne bántsatok! . . .

S ha jó az este suhanó szárnyon
 És megkondul a nagyharang,
 S a pille alszik a virágon,
 Ne bántsatok! . . .

Mert szeretnék én is megpihenni,
 Álmodni szépet: szent-győzelmet, . . .
 Jaj, csak ne bántson senki, senki,
 Ne bántsatok! . . .

Fr. Béda.

Rohanás.

Futunk, rohanunk megállás nélkül,
 Örömmön, bánaton „vaksorson” át.
 Ma még perzselő napfényben játszunk
 És holnap? . . . esőért sírunk imát.
 Holnapután tán sötétért vágyunk,
 Mert koromba kóstolt lélek-ajkunk. . .
 S megállás nélkül futunk, rohanunk.

Kezünkben csákány, kapa, vagy kereszt.
 Sziklát tördelünk, vagy földet vágunk,
 Vagy ember szívekbe fúrunk kutat,
 Tétova szemünk meg utat kutat,
 Ahol tiszta égbolt íve kékül.
 S megyünk, rohanunk megállás nélkül.

Sziklából, fából építünk házat
 És ha a „vaksors” ellenünk lázad:
 Aranyból vonunk Istennek ereszt.
 És ha hátunkra zökken a kereszt,
 Hamut szítálunk engesztelésül. . .
 S futunk, rohanunk megállás nélkül.

Nem vagyunk elsők, végzők se talán.
 Új árnyék surran a házak falán;
 Végtelen hosszú az emberpalánk.
 Ím így rohanuk megállás nélkül.
 Ahol megállunk szarkofág épül,
 S egy kereszt jelzi, hogy mi is valánk.

Fr. Metód.

Életünkben.

Ápril. 15. Nagy és fényes ünnepség keretében szentelte fel nagym. P. Zadavec István, O. F. M. püspök úr az új ferences kultúrházat. Az ünnepélyes szentmise keretében avatta fel a gyöngyösi urak Mária Kongregációjának negyvenöt új tagját. Délután a kultúrház fölavatása alkalmával díszgyűlés volt, melyen mi is résztvettünk.

Ápril. 26. Megtartottuk az első tavaszi jólsikerült mátrai kirándulásunkat.

Máj. 6. Ma szentelte alszerpappá nagym. Kriston Endre segédpüspök úr Benjamin testvért az egri szeminárium kápolnájában.

Máj. 13. Fr. Mátyás vette fel a szerpapi rendet ugyancsak Egerben.

Máj. 26. Ma érkezett hozzánk az előírt „visita canonica” megtartására főt. P. Ferencz Vilmos dr., az erdélyi rendtartomány tanulmányfelügyelője. A szokásos ünnepélyességgel fogadtuk a templomajtóban. Majd az előírt szertartások végeztével szobájába kísértük a főt. Visitor-atyát, ahol meleg, bensőséges szavakkal adta át az erdélyi teológus testvérek üzenetét. Köszönjük.

Máj. 29—30. Megkezdődtek az évvégi számadás napjai. Vizsgák sorrendje a következő: I. Dogm. fund. II—IV. Mor. spek.: De Sacrm.

Jún. 4. Jozafát testvérünk tette le ünnepélyes fogadalmát főt. P. Magiszter kezébe. A szent fogadalmak megtartásához sok áldást, kegyelmet kívánunk, hogy a szt.-ferenci eszménykép lelkében a maga teljes valóságában kirajzolódjék.

Jún. 6—7 Vizsgák: I. Mor. fund. De princip. II—III. Introduc. in sacros libros V. T. IV, Exagesis S. Scr. II—IV. Hodegetica.

Jún. 13—14. I. Hist. Eccl. Patrologia. II—IV. Dogm. Spec.: De Deo Creante et Elevant.

Jún. 17. Az egri főszékesegyházban szentelte papokká kegyelmes Érsek Atyánk Rogér, Agnellus, Engelbert, Vitális és Mátyás testvéreket. Szívünk legbensőbb érzelmével osztoztunk testvéreink örömeiben s buzgó imáinkkal kérjük az örök Főpapot, hogy égesse szívükbe a törhetetlen elszántságot: Propter Sion non tacebo et propter Jerusalem non quiescam, donec egredietur ut splendor Justus ejus, et Salvador ejus us lampes accendatur...

Jún. 20. P. Mátyás mutatta be Szentkúton első szentmiséjét a Szűzanya lábainál. Manuductora főt. P. Provinciális, szónoka: Petroczky József volt.

Jún. 24. P. Rogér Siklóson, P. Engelbert pedig Budapesten tartotta primíciáját.

Jún. 29-én P. Agnellus Hajóson, P. Vitális pedig Dunakömlődön mutatta be első áldozatát az Úrnak.

Júl. 19. Klerikátunkat nagy öröm érte. főt. P. Magiszter-atyánkat tizennégy évig viselet hivatalából a Nagykáptalan bizalma a Provincia élére állította. Fiúi hálás szeretettel köszöntjük magas hivatalában jó Atyánkat s Isten bőséges áldását kívánjuk új munkatereire.

Júl. 31. Az absolutus testvérek búcsúmondtak az Alma Maternek. P. Kázmér Szolnokra. P. Ágoston Bajára, P. Anzelm Pasarétre ment, P. Rogér pedig Gyöngyösön maradt káplánnak. Kívánjuk, hogy vigyék el szívükben ifjú papi lelkük meleg Krisztus-szeretetét új működésük helyére.

Aug. 4. P. Magiszter és az új teológusok megérkeztek a jászberényi filozófiáról: Fr. Celesztin, Ildefonz, Ottokár, Marcellin, Béda, Honor, Oszkár, Rókus, Metód, Flórián, Amand és Szaniszló. Szeretettel köszöntjük mindnyájukat körünkben. Főt. P. Magiszter-atyánkat imáinkkal támogatjuk nehéz hivatalában, hogy Krisztus s Szent Ferenc Atyánk szándéka szerint töltsen azt be.

Szept. 1. P. Vitális, „cum recuperata sanitate”, megérkezett gyüdi nyaralásából.

Szept. 4. Ma esküdtek örök hűséget Krisztusnak: Fr. Celesztin, Ildefonz, Ottokár, Marcellin, Béda, Honor, Rókus és Metód. Hangos kiáltásként szállt az Égbe a nyolc ferences „barát” „voveo et promitto”-ja, hogy megmutassa a küzdő világnak, ma is vannak lemondani tudó lelkek.

Kísérjen titeket testvéreink a Szegényke áldása göröngyös, égbevezető utatokon.

Szept. 8. Veni Sancte Spiritus, Mentis tuorum visita. Kísérj minket éltető Lelkeddel, világosíts meg minket, hogy jól készüljünk a nagy aratásra.

Szept. 10. Megtartottuk a hagyományos szüretet.

Önképzőkör.

Május 16-án tartottuk a szemeszter utolsó ülését.

Az 1934—35. év első ülését szept. 12-én tartottuk új elnökatyánk, P. Magiszter vezetésével. Az ülésnek két száma volt. Először P. Magiszter tartotta bemutatkozó s egyben a következő évre iránytszabó beszédét, majd a kör ügyeiről tanácskoztunk

Második gyűlésünket Okt. 3., ahol egy szentbeszéd, egy hosszabb tanulmány, egy szavalat, majd három versbírálát hangzott el.

Harmadik gyűlésünket Okt. 10-én tartottuk, ahol Sebestyén testvérünk mentőzött „Patrona Hungariae-ről”, majd P. Agnellus: „Ezerkilencszáz év távlatából” címen tartott felolvasást. Harmadik szám Szaniszló tesvér: Sik Júdás c. versét szavalta el. Végül a titkáratya indítványaiával foglalkoztunk.

Szakosztályi beszámolók.

Az elméleti szakosztály keretein belül felolvasást tartottak: Fr. Lucius; Mechanizálás és szociális kérdés címen, Fr. Dorotheus: Delitcs: Teremtéstörténeti fejtegetései.

Gyakorlati szakosztály: Fr. Lucius: Lelkibetegségek címen, majd P. Engelbert: Az élet kincse címen.

Történelmi szakosztály: Fr. Lipót: Az inspiráló Krisztusarc címen tartott nagyszabású felolvasást. Ugyancsak ezen szakosztály keretében tartott felolvasást Fr. Lipót: „Októberi gondolatok” címen.

Fr. Benjamin,

Jászberényi krónika.

Augusztus.

4.-én. Főtisztelendő P. Aladár, definitör, szeretett volt Magiszteratyánk búcsúzik a jászberényi klerikáttól. A senior testvér az ittmaradottak nevében meleg szavakkal köszönté meg atyai jóságát és az önzetlen szeretetet, amellyel hat éven át intézte a klerikát lelki és anyagi ügyeit. P. Magiszter pedig szívének egész melegével buzdított arra, hogy alakítsuk ki magunkban a ferences eszményt. Ugyanazon a napon magával vitte leendő teológus testvéreinket is, akiktől fájó szívvel, de a viszontlátás reményében búcsúztunk el.

21.-én. Egésznapos csónakkirándulás a Zagyván.

27.-én. P. Magiszter Szécsénybe utazott.

29.-én. Éjjel P. Magiszter vezetésével megérkeztek az exnoviciusok. Az új testvéreket örömmel üdvözlöttük. Kívánjuk, hogy itt is Szécsényhez hasonló meleg otthonra találjanak.

Szeptember.

1.-én. Főtisztelendő P. Exminister itt volt, hogy a stúdium ügyeket a főtisztelendő Lektor-atyákkal megbeszélje.

4.-én. Tóbiás testvérünk letette örökfogadalmát az Úr oltáránál P. Magiszter kezébe. Sok kegyelmet kívánunk szent fogadalmi megtartásához.

6.-án. Első csónakkirándulás az exnovicius testvérekkel, amely a legjobb hangulatban telt el.

10.-én. Veni Sancte. Szentmise után a főtisztelendő P. Provinciális szorgalomra és imaszellemre buzdított bennünket.

12.-én. Eltávozott P. Imre, aki önként vállalkozott amerikai misszióba. Isten áldása kísérje fáradságos munkájában.

16.-án. Önképzőkörünk alakuló gyűlése.

17.-én. Hanauer István váci püspök úr Ónagyméltósága és kísérete meglátogatta klerikátunkat.

20.-án. Megtartottuk vidám hangulatban a hagyományos szüretet.

Krónikás.

Üzenetek.

Mindenkinek! K. Olvasóink szíves elnézését kérjük. Lapunk eddigi kérésének pótlására jövő számunk *kettős szám* lesz!

Szombaihely! Legutóbbi üzenetünk kis félreértésre adott alkalmat. De ne gondoljanak esetleges kellemetlenségekre. Ilyesmiről nincsen szó! Pax!

Vajdahunyad! Szívből fakadó üdvözetükért hálás köszönet. Jóleső érzés töltötte el szívünket, midőn főt. Vizitátor-atyánk a familia jelenlétében tolmácsolta azt. Soraikat várjuk!

Santa Catharina! (Brazília.) Magno cum gaudio accepimus litteram vestram Accipite, Carissimi, etiam nostram salutationem. Plus in epistola. Animo franciscano omne bonum pacemque!

Jászberény! Köszönjük a küldeményt. Levél megy. Üdvözet!

— Kézirat gyanánt. —

Kiadásért felel a gyöngyösi Ferences Teológia.

Kapszitrán-nyomda, Vác.

Művezető: Farkass Károly.